

Tapaustutkimus kolmen lukioikäisen nuoren suomen oppimisen ja käytön kokemuksista vaihto-oppilasvuoden aikana

Amanda Pirilä
Syventävien opintojen tutkielma
Suomen kielen ja suomalais-ugrilaisten kielten ja kulttuurien maisteriohjelma
Humanistinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Heinäkuu 2020

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Humanistinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Suomen kielen ja suomalais-ugrialaisten kielten ja kulttuurien maisteriohjelma	
Opintosuunta – Studieriktning – Study Track Suomen kieli			
Tekijä – Författare – Author Pirilä, Amanda Sofia			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Tapaustutkimus kolmen lukioikäisen nuoren suomen oppimisen ja käytön kokemuksista vaihto-oppilasvuoden aikana			
Työn laji – Arbetets art – Level Syventävien opintojen tutkielma		Aika – Datum – Month and year Heinäkuu 2020	
		Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 63 + 3 liitesivua	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Työssä tarkastellaan kolmen eteläamerikkalaisen lukioikäisen vaihto-oppilaan kokemuksia suomen oppimisesta ja käytöstä Suomessa kuuden kuukauden mittaisen seurantajakson aikana. Tutkielman teoriatausta ammentaa sosiokulttuurisesta oppimisen teoriasta sekä sen sisältä nousseesta ekologisesta näkökulmasta oppimiseen. Tästä teoriataustasta ovat peräisin käsitteet toimijuus, tarjouma ja panostus, joita tarkastellaan suhteessa vaihto-oppilaiden kokemuksiin suomen oppimisen mahdollisuuksista niin koulussa kuin vapaa-ajalla. Informantit eivät olleet opiskelleet suomea ennen vaihtovuotta lukuun ottamatta yhtä informanttia, joka oli opiskellut suomen alkeita joitakin oppitunteja. Ensisijaisena aineistona on käytetty puolistrukturoituja teemahaastatteluja, joita on kolme kultakin kolmelta vaihto-oppilaalta. Keskeinen esimerkeissä käytetty aineisto litteroitiin. Haastatteluaineiston tukena käytettiin vihkoja, joihin informantit keräsivät itseään kiinnostavia suomenkielisiä sanoja.</p> <p>Tutkielman tulokset viittaavat siihen, että informantit suhtautuivat vaihtoaikaan Suomessa monikielisenä ja -kulttuurisena kokemuksena, jossa suomen kielen oppiminen oli yksi mahdollinen tavoiteltava päämäärä monien erilaisten uusien kokemusten joukossa. Vaihto-oppilaat kuuluivat paljon suomea lukiossa, olivat pääosin aktiivisesti tekemisissä isäntäperheensä kanssa ja tutustuivat myös paikallisiin ikätovereihin. Suomen oppiminen ei kuitenkaan tapahtunut kenenkään tutkittavan kohdalla helposti tai automaattisesti, vaan edellytti aktiivista toimijuutta ja panostusta. Kaksi kolmesta informantista panosti vahvasti suomen oppimiseen, kumpikin hieman erilaisilla tavoilla. Informanteista erityisesti yksi näytti hyödyntävän tehokkaasti kaikenlaisia ns. vapaita, eli muita kuin kielen oppimiseen suunniteltuja tilanteita, oppiakseen ja käyttääkseen suomea. Suurin haaste vaihto-oppilaille näytti olevan se, että paikalliset puhuivat heille useimmiten englantia, myös isäntäperheissä. Yrityksistään huolimatta tutkittavat eivät saaneet isäntäperheitä puhumaan kanssaan suomea tarpeeksi omiin toiveisiinsa nähden. Isäntäperheet näyttäsivätkin kaipaavan enemmän koulutusta siinä, miten suomea voi käyttää sitä heikosti osaavan henkilön kanssa. Paikallisten ikätovereiden kanssa kaksi informanteista puhui jonkin verran suomea, mutta pääkielenä oli englanti. Yksi tutkittavista kuitenkin tutustui paikalliseen ystävään, jonka kanssa hän käytti vuoroin espanjaa ja vuoroin suomea, mitä hän piti yhtenä parhaista mahdollisuuksista harjoitella suomen puhumista. Kaksi informanteista kävi koko seurantajakson ajan vapaan sivistystyön järjestämällä suomen kielen oppitunneilla, joiden he kokivat olevan osittain hyödyllisiä mutta samalla riittämättömiä oppiakseen puhumaan suomea. Itseopiskelun merkitys korostui. Kaikki informantit pitivät lisäksi lukion espanjan kielen (eli ensikielensä) tunteja hyödyllisinä suomen oppimisen tilanteina.</p> <p>Suomeen tulevien lukioikäisten vaihto-oppilaiden suomen kielen oppimista ei ole juuri tutkittu aiemmin. Työssä ehdotetaan erilaisia mahdollisia aiheita jatkotutkimukselle, jossa myös aineistoa ja metodeja voisi laajentaa käsittämään esimerkiksi informanttien päiväkirjamerkintöjä tai keskusteluanalyysejä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords suomi toisena kielenä, vaihto-oppilaat ja kielenoppiminen, vaihto-opiskelu, toimijuus, tarjouma, panostus			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited E-thesis-palvelu, Kaisa-kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	1
2	Teoriatausta ja aiempaa tutkimusta	3
2.1	Sosiokulttuurinen oppimisen teoria ja ekologinen näkökulma.....	3
2.2	Kielenoppiminen opittavan kielen tuntien ulkopuolella	4
2.3	Aiempaa tutkimusta vaihto-opiskelijoiden kielen oppimisesta kohdemaassa	6
3	Tutkimusaineisto ja -metodit	9
3.1	Informantit	9
3.1.1	Emilia	9
3.1.2	Juan Manuel	10
3.1.3	Lucia.....	11
3.2	Puolistrukturoidut haastattelut.....	12
3.3	Sanastonkeruutehtävä haastattelujen tukimateriaalina.....	14
4	Oppimisen mahdollisuudet vapaa-ajalla	16
4.1	Isäntäperheissä.....	16
4.1.1	Miten paljon isäntäperheissä puhutaan suomea?	16
4.1.2	Vaihto-oppilaat perheenjäseninä	18
4.1.3	Millaisissa tilanteissa suomea puhutaan?	21
4.1.4	Englannin kielen haaste	24
4.1.5	Englantia taitamattomat perheenjäsenet oppimisen tukena	29
4.2	Suomenkieliset kaverit	32
5	Oppimisen mahdollisuudet oppimiseen suuntautuneissa konteksteissa	39
5.1	Suomen oppitunnit ja suomen kielen itsenäinen opiskelu	39
5.1.1	Emilia	39
5.1.2	Juan Manuel	40
5.1.3	Lucia.....	44
5.2	Espanjan ja muiden vieraiden kielten tunnit lukiossa	47
5.3	Muut lukion tunnit	50
6	Informanttien suhtautuminen epäformaaleihin ja formaaleihin oppimisen konteksteihin	54
7	Lopuksi.....	57
	Lähteet.....	61

Liite 1: Alustavat haastattelukysymykset

Liite 2: Ohjeet sanavihkoja varten

1 Johdanto

Tässä tutkielmassa tarkastelen kolmen Suomeen tulleen lukioikäisen vaihto-oppilaan kokemuksia suomen oppimisesta ja käytöstä. Tutustuin nuoriin heidän vaihtonsa alussa pidetyllä orientaatioleirillä, jossa opetin heidän ryhmälleen suomen kielen alkeita. Tuon viikon aikana mietin muun muassa, miten ja missä määrin he oppivat suomea vuoden aikana ja millainen heidän kokemuksensa tulee olemaan kielen vasta-alkajina esimerkiksi lukiossa, jossa opiskellaan vaativia sisältöjä suomeksi. Suomeen tulevien lukioikäisten vaihto-oppilaiden suomen oppimista ei ole tietääkseni tutkittu aiemmin. Korkeakoulussa opiskelevien täysi-ikäisten vaihto-opiskelijoiden osalta löysin yhden Suomea koskevan tutkimuksen, Pekurin (2006) pro gradu -tutkielman, jossa tarkastellaan vaihto-opiskelijoiden käsityksiä kielitaidosta ja suomen kielen oppimisesta. Ulkomaista tutkimusta korkeakouluissa opiskelevien vaihto-opiskelijoiden kielen oppimisesta vaihdossa on sen sijaan runsaasti, mutta näissä tutkimuksissa eräs merkittävä ero on yleensä se, että vaihto-opiskelijat ovat opiskelleet vaihtomaan kieltä pitemmän aikaa ennen vaihtoa, mitä taas suurin osa Suomeen tulevista lukiolaisvaihto-oppilaista ei näytä tekevän. Korkeakoulussa opiskelevista Suomeen tulevista vaihto-opiskelijoista lukioikäiset vaihto-oppilaat puolestaan eroavat siten, että he asuvat yleensä isäntäperheissä ja he opiskelevat pääosin suomen kielellä, kun taas Suomessa korkeakoulujen vaihto-opiskelijat eivät tavallisesti asu isäntäperheissä eivätkä välttämättä opiskele suomenkielisissä ohjelmissa. Näin ollen lukioikäisillä vaihto-oppilailla on oletettavasti vaihto-opiskelijoita enemmän mahdollisuuksia kielen oppimiseen suomen kielen oppituntien ulkopuolella. Tästä syystä kysymys siitä, miten lukioikäiset vaihto-oppilaat oppivat suomea vaihtonsa aikana liittyy myös kysymykseen siitä, millaisia ylipäätään ovat mahdollisuudet oppia suomea kielen oppituntien ulkopuolella, erityisesti perhe-elämän ja vapaa-ajan konteksteissa.

Työssäni olen päättänyt keskittyä vaihto-oppilaiden kielitaidon mittaamisen sijaan heidän kokemuksiinsa suomen oppimisesta ja käytöstä eri konteksteissa. Tarkastelen haastatteluaineiston pohjalta sitä, millaisia kokemuksia informanteillani on oppimisen mahdollisuuksista isäntäperheissä, vapaa-ajalla ja koulussa sekä sitä, millaisista tekijöistä nämä mahdollisuudet riippuvat. Tähän liittyen tutkin myös informanttien oman toimijuuden roolia suomen oppimisessa ja käytössä. Haastattelin nuoria kolme kertaa kuuden kuukauden aikana, jotta pystyin seuraamaan myös sitä, millaisia mahdollisia muutoksia nuorten kokemuksissa ilmenee vaihdon kuluessa. Lähestymistapani nojaa sosiokulttuuriseen oppimisen teoriaan, joka on yleistynyt toisen kielen oppimisen tutkimuksessa vuosituhannen vaihteesta lähtien (Kotilainen ym. 2019: 11).

Työni rakenne on seuraavanlainen: Luvussa 2 esittelen ensin sosiokulttuurista oppimisen teoriaa ja siihen liittyvää ekologista näkökulmaa oppimiseen siltä osin kuin olen soveltanut näitä lähestymistapoja tutkimukseeni. Sen jälkeen siirryn käsittelemään aiempaa tutkimusta kielen

oppimisesta kielen oppituntien ulkopuolella sekä aiempaa tutkimusta siitä, millaista tällainen ns. vapaa oppiminen voi olla vaihto-opiskelun aikana, esimerkiksi isäntäperheissä. Luvussa 3 esittelen ensin tutkimukseni informantit ja olennaisimmat tiedot heidän vaihto-ohjelmastaan, minkä jälkeen käyn läpi ensisijaisen aineistonkeruumenetelmäni eli haastattelut sekä informanttien tekemät sanavihkot, joita käytän analyysissäni haastatteluaineiston tukena. Analyysiluvut on jaettu kolmeen osaan: Luvussa 4 käsittelen informanttien kokemuksia oppimisen mahdollisuuksista isäntäperheen ja paikallisten kavereiden kanssa, koska nämä nousivat tärkeimmiksi vapaa-ajan sosiaalisiksi konteksteiksi oppimisen kannalta. Luvussa 5 tarkastelen nuorten kokemuksia oppimisen mahdollisuuksista suomen tunneilla ja itseksensä, lukion kielten oppitunneilla sekä lukion muilla tunneilla. Kutsun näitä konteksteja oppimiseen suuntautuneiksi konteksteiksi, koska niissä ensisijainen tavoite on kielen tai muun ennalta määritellyn sisällön oppiminen. Luvussa 6 vertailen informanttien erilaisia tapoja suhtautua formaalien ja epäformaalien kontekstien tarjoamiin mahdollisuuksiin oppia kieltä. Termillä formaali konteksti viitataan sellaiseen tilanteeseen, jonka ensisijainen tavoite on kielen oppiminen ja epäformaalilla kontekstiin, jossa ensisijainen päämäärä on jokin muu kuin kielen oppiminen tai jossa tilannetta ei ainakaan olla suunniteltu erityisesti kielen oppimista varten. Kaikissa analyysiluvuissa kiinnitän huomiota nuorten oman toimijuuden ja panostuksen rooliin oppimisessa. Luvussa 7 luon yhteenvedon tutkielmani tärkeimmistä havainnoista ja päätelmistä sekä pohdin työni rajoitteita ja sitä, miten aihetta voisi tutkia jatkossa.

2 Teoriatausta ja aiempaa tutkimusta

2.1 Sosiokulttuurinen oppimisen teoria ja ekologinen näkökulma

Tutkielmani sijoittuu toisen kielen oppimisen sosiaalisen käänteen jälkeiseen aikaan. Käänte tapahtui vuosituhannen vaihteessa, kun tutkimuskysymykset laajenivat käsittämään oppimisen sosiaaliset ulottuvuuden sen sijaan, että tutkittaisiin vain yksilön kielenhallintaa (Kotilainen ym. 2019: 11). Keskeiseksi nousi ajatus siitä, että kielenoppijuus on vahvasti sidoksissa tilanteeseen ja sosiaaliseen toimintaan (mts. 11). Sosiaalisuutta korostavan näkökulman taustalla vaikuttaa useampi teoreettinen viitekehys (mts. 12), joista erityisesti kaksi on oman tutkielmani kannalta olennaisia: sosiokulttuurinen oppimisen teoria sekä ekologinen näkökulma. Sosiokulttuurisessa oppimisen teoriassa on keskeistä oppijan saama tuki ja ne keinot, joiden avulla hän sosiaalistuu yhteisön jäsenyyteen ja yhteiseen tietoon (mts. 12). Teorian mukaan kieltä opitaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa siten, että opiskeltavaa kieltä paremmin osaava henkilö auttaa kieltä vähemmän osaavaa edistymään (mts. 12). Tällaista oppimistilannetta kutustaan lähikehityksen vyöhykkeeksi: oppija, joka ei yksin suoriutuisi jostakin tehtävästä, suoriutuu siitä taitavamman henkilön tuella (Lantolf 2000: 17). Lantolfin (2000: 17–18) tulkinnan mukaan lähikehityksen vyöhyke pitää sisällään asiantuntija-noviisi-asetelman lisäksi tilanteet, joissa oppimisen tuki saadaan esimerkiksi toisilta oppijoilta tai kulttuurisista tuotteista (*cultural artifacts*).

Ekologinen lähestymistapa (esim. van Lier 2000) on noussut sosiokulttuurisen teorian sisältä. Ekologisen näkökulman mukaan ympäristön merkitykset tulevat oppijan ulottuville vähitellen, kun oppija toimii ympäristössään ja on vuorovaikutussuhteessa siihen. Ekologisesta näkökulmasta tarkasteltuna oppiminen on sellaisten keinojen kehittymistä, jotka auttavat oppijaa käsittelemään maailmaa ja sen merkityksiä yhä tehokkaammin. Tämän takia on tärkeää tarkastella aktiivista oppijaa osana tämän ympäristöä, sen sijaan että oppijan päänsisäisiä prosesseja tutkittaisiin erillään ympäristöstä. (van Lier 2000: 246.) Sen sijaan, että tutkittaisiin kielellisiä objekteja, kuten sanoja, lauseita tai sääntöjä, ekologinen kielitiede tutkii ajattelun, toiminnan ja vallan suhteita (van Lier 2000: 251). Ekologiseen lähestymistapaan liittyy myös *affordanssin* eli *tarjouman* käsite, joka tarkoittaa kielen oppimisessa niitä ympäristön semioottisia ja materiaalisia resursseja, jotka oppija voi ottaa käyttöönsä tukemaan oppimistaan (Kotilainen ym. 2019: 12). Tarjouma ei ole ympäristön ominaisuus, vaan se syntyy, kun yksilö reagoi ympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin esimerkiksi osallistua vuorovaikutukseen (Menezes 2011: 62). Eri yksilöt havaitsevat näitä mahdollisuuksia eri tavoin eri tilanteissa (mts. 62), mitä pohdin omien informanttieni osalta erityisesti luvussa 6.

Tarjouman ohella toinen keskeinen käsite sosiokulttuurisessa kielen oppimisessa ja siihen liittyvässä identiteetin tutkimuksessa on *toimijuus*. Toimijuudella tarkoitetaan kykyä ja mahdollisuutta ”tarkoitukselliseen, itsenäiseen toimintaan tai siitä pitäytymiseen” (Tieteen termipankki s.v. *toimijuus*). Em. määritelmässä sana ”mahdollisuus” viitannee toimijuuden rakenteelliseen ja sosiaaliseen ulottuvuuteen: Ahearn (2001: 112) määrittelee toimijuuden sosiokulttuuristen tekijöiden mahdollistamaksi kyvyksi toimia (”socioculturally mediated capacity to act”), ja Miller (2014: 4) korostaa sitä, että toimijuutta ei pidä nähdä henkilössä itsessään olevana muuttumattomana ominaisuutena vaan se on sosiaalinen ilmiö, jota jatkuvasti luodaan diskursiivisilla käytännöillä. Diskursiivisten käytäntöjen osalta tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että käyttäessään tiettyjä sanoja tai lauserakenteita puhuja voi luoda toimijuuttaan tai muiden henkilöiden toimijuutta, joten tutkija voi tarkastella sisällön lisäksi sitä, *miten* haastateltava (ja haastattelija) ilmaisee asiansa (ks. esim. Miller 2014; Kalliokoski 2019). Omassa työssäni olen valinnut kuitenkin keskittyä ensisijaisesti siihen, millaisena tutkittavieni toimijuus näyttäytyy aineiston sisällön perusteella.

Tutkielmani kannalta erityisen keskeistä on, että ekologisessa lähestymistavassa oppija nähdään aktiivisena toimijana, ja toimijuutta ja toimijuuden tukemista pidetään onnistuneen oppimisen edellytyksenä (Kalliokoski 2019: 229). Kiinnitän huomiota siihen, millaista informanttieni toimijuus on, millaisia tarjoumia he käyttävät hyväkseen erilaisissa konteksteissa sekä siihen, miten informanttieni ympärillä olevat ihmiset tukevat heidän toimijuuttaan. Tutkielmani loppupuolella luvuissa 5.1 ja 5.2 tarkastelen sitä, millaisina em. aiheet näyttäytyvät informanttien kielten oppitunneilla, mutta pääosa työstäni keskittyy kuitenkin nuorten kokemuksiin kieliluokkien ulkopuolella. Seuraavaksi tarkastelenkin aiempaa tutkimusta kielenoppimisesta kielten oppituntien ulkopuolella.

2.2 Kielenoppiminen opittavan kielen tuntien ulkopuolella

Tutkimukseni nuoret asuvat pääosin suomenkielisissä isäntäperheissä ja he käyvät suomenkielistä lukiota. Siksi voidaan olettaa, että suomen kielen oppimismahdollisuuksia tarjoutuu myös varsinaisten suomen kielen oppituntien ulkopuolella. Tällaisia tilanteita, joissa ensisijaisena päämääränä on jokin muu kuin kielen oppiminen tai joita ei ole suunniteltu kielenoppimisen ehdoilla, on kutsuttu muun muassa vapaiksi tai villeiksi (englanniksi *learning in the wild*) kielenoppimisen konteksteiksi (Kotilainen ym. 2019: 9). Itse kutsun tällaista kontekstia luvussa 6 epäformaaliksi oppimisen kontekstiksi.

Kootusti voidaan sanoa, että tutkimus on osoittanut kieliluokan ulkopuolisen kontekstin tarjoavan monia etuja mutta myös haasteita kielenoppimisessa (Kotilainen ym. 2019: 16). Eduiksi luetaan erityisesti kieliluokan ulkopuolisen maailman tarjoama rikas ekologinen ympäristö ja aidot kommunikaatiotarpeet sekä se, että autenttisissa käyttöyhteyksissä verbaalista toimintaa tukevat

monipuoliset materiaaliset ja semioottiset resurssit (mts. 16). Haasteeksi puolestaan on havaittu se, että runsaasta potentiaalista huolimatta vuorovaikutustilanteet opittavalla kielellä saattavat jäädä vähäisiksi tai olla rajoittuneita (mts. 18). Kieli- tai työharjoittelussa monet ovat kokeneet, että työtehtävät eivät välttämättä mahdollista monipuolisia vuorovaikutustilanteita tai ensikieliset puhujat puhuvat usein liian epäselvästi eivätkä aina tue ei-ensikielisen ymmärtämistä tai toimijuutta tilanteessa (esim. Kulmala 2011; Korhonen 2014; Virtanen 2017). Lisäksi englannin ylivalta voi aiheuttaa haasteita muiden kielten oppimiselle: ensikieliset puhujat saattavat joko heti aloittaa keskustelun englanniksi ei-ensikielisen henkilön ulkonäön perusteella tai sitten vaihtaa nopeasti myöhemmin englanniksi, kun huomaavat, ettei henkilö puhu suomea ensikielensä (esim. Kukkonen 2013). Eskildsenin ja Theodórsdóttirin (2017) sekä Liljan ym. (2014) tutkimukset osoittavat, että henkilön, joka ei puhu paikallista kieltä ensikielensä, täytyy tehdä sinnikstä vuorovaikutustyötä estääkseen englannin kielen valikoitumisen arkitilanteiden kieleksi.

Norton (2013: 43) huomauttaa, että perinteisessä toisen kielen oppimisen tutkimuksessa kielen oppija ja tämän yksilölliset ominaisuudet, kuten motivaatio ja ahdistuneisuuden kokeminen, on usein erotettu kielen oppimisen kontekstista. Lisäksi teoriat hyvästä kielen oppijasta ovat vanhastaan perustuneet oletukselle siitä, että epäformaalissa kielenoppimisympäristössä kielen oppijat voivat valita sen, miten ja missä määrin he ovat vuorovaikutuksessa kohdekielisen yhteisön kanssa (Norton 2013: 44). Norton on kuitenkin osoittanut, että motivoituneenkin oppijan voi olla vaikeaa päästä käyttämään kohdekieltä ympäröivässä yhteisössä esimerkiksi epätasapainoisten valtasuhteiden vuoksi (Norton 2013). Tästä syystä Norton on tuonut motivaation käsitteen rinnalle käsitteen panostus (*investment*), joka voi usein selittää kielenoppimista paremmin kuin pelkkä motivaatio (2013: 3). Kielen oppija voi olla motivoitunut oppimaan kieltä, mutta jossakin tietyssä kontekstissa hän ei välttämättä silti panosta oppimiseen esimerkiksi siksi, että kokee ympäristön rasistiseksi tai muulla tavoin syrjiväksi tai siksi, ettei luokahuoneessa tapahtuva opetus vastaa hänen käsitystään hyvästä opetuksesta (2013: 3). Omassa tutkimuksessani kartoitan oppijoiden motivaatiota, panostuksia ja sitä, millaisia mahdollisuuksia nuorilla on käyttää suomea ja mistä nuo mahdollisuudet riippuvat. Toisin kuin Nortonin (2013) tutkimuksessa, jossa kyse oli maahanmuuttajista, omat informanttini ovat Suomessa väliaikaisesti asuvia vaihto-oppilaita, joten heille oppimisympäristö saattaa näyttäytyä erilaisena. Seuraavaksi tarkastelenkin aiempaa tutkimusta juuri vaihto-opiskelijoiden ja -oppilaiden kielenoppimisesta kohdemaassa.

2.3 Aiempaa tutkimusta vaihto-opiskelijoiden kielen oppimisesta kohdemaassa

Vaihto-opiskelu vieraskielisessä maassa sisältää oletettavasti kielenoppimisen mahdollisuuksia kieliluokan ulkopuolella. Suomessa opiskelevien vaihto-oppilaiden ja -opiskelijoiden suomen kielen oppimisesta on niukasti tutkimusta, mutta kansainvälisesti erityisesti korkeakoulussa opiskelevien vaihto-opiskelijoiden kielten oppimista kohdemaassa on tutkittu paljon. Churchill ja DuFon (2006) tarjoaa kattavan kirjallisuuskatsauksen julkaisuajankohtaansa mennessä ilmestyneeseen tutkimukseen (havaintojeni perusteella aiheet ja niiden jakauma ovat sittemmin pysyneet suurin piirtein samana): Suosittu aihe on ollut erityisesti vaihto-opiskeluajan vaikutus kielitaidon kehittymiseen sen eri osa-alueilla painottuen suullisten valmiuksien tutkimiseen sekä vaihto-opiskelijoiden yksilölliset erot suhteessa kielenoppiseen. Jonkin verran tutkimusta on myös siitä, miten kulttuuriin ja vaihto-ohjelmaan liittyvät tekijät muokkaavat mahdollisuuksia olla vuorovaikutuksessa ensikielisten puhujien kanssa. Kiteyttäen voidaan sanoa tutkimustulosten viittaavan siihen, että vaihto-opiskelun konteksti tarjoaa mahdollisuuden merkittävään kehitykseen kielitaidossa, mutta se ei suinkaan ole mikään automaattinen tae kielitaidon huomattavasta kehitymisestä: hyödyt riippuvat suuresti vaihto-opiskelijoiden yksilöllisistä eroista sekä esimerkiksi kohdemaan kulttuuriin ja vaihto-ohjelmaan liittyvistä tekijöistä (ks. Churchill ja Dufon 2006).

Lukioikäisten vaihto-oppilaiden kielenoppimista on tutkittu kansainvälisestikin vain vähän (Sauer & Ellis 2019: 743). Eräs vanhempi löytämäni lukioikäisiä vaihto-oppilaita käsittelevä tutkimus on Lapkin ym. (1995), jossa päähuomio on vaihto-oppilaiden ranskan kielen kehittämisessä kolmen kuukauden mittaisen Kanadan sisällä tapahtuneen vaihtokokemuksen aikana. Osallistujat olivat opiskelleet ranskaa jo vuosia ennen vaihtoaikaa. He asuivat ranskankielisissä isäntäperheissä. Kysyttäessä missä ja kenen kanssa oppilaat pääsivät eniten harjoittelemaan ranskaa suosituimpana vastauksena oli kaverit ja toiseksi suosituimpana isäntäperhe. Koulu ei tarjoutunut hyvänä mahdollisuutena harjoitella ranskaa, koska siellä opetusta ei ollut mitenkään modifioitu vaihto-oppilaiden tarpeisiin sopivaksi. Moni oppilas koki myös ongelmaksi sen, että he puhuivat ja heille puhuttiin paljon englantia vaihdon aikana. Englantia käytettiin sekä muiden vaihto-oppilaiden että isäntäperheen muiden lasten kanssa (Lapkin ym. 1995: 71–72).

Tuoreemmassa tapaustutkimuksessa Sauer ja Ellis (2019) tarkastelivat kahden saksalaisen lukioikäisen vaihto-oppilaan sosiaalista elämää ja suullisen englannin kielen taidon kehittymistä puolen vuoden ajan Uudessa-Seelannissa. Sosiaalisen elämän osalta Sauer ja Ellis tutkivat informanttien sosiaalista identiteettiä, käytäntöjä ja verkostoja haluten selvittää millaisiksi nämä muodostuvat ja mitkä tekijät vaikuttavat informanttien sosiaalisen elämän kehittymiseen. Tutkimuksessa käytettiin puolistrukturoituja haastatteluja, kuten omassa tutkielmassani, ja lisäksi hyödynnettiin informanttien kirjallisia pohdintoja vaihdon ajalta. Erityisesti tutkimuksen sosiaalista

elämää koskevat tulokset ovat oman tutkielmani kannalta kiinnostavia, koska käsittelen osittain samoja aiheita. Molemmat Sauerin ja Ellisin tutkimuksen informantit pääsivät lopulta osallisiksi paikallisiin yhteisöihin ja näin kehittämään kielitaitoaan ja oppimaan kulttuurisista käytännöistä, mutta informanttien tavoitteet, sosiaalisten suhteiden laatu ja tiet osallisuuteen erosivat toisistaan. Molemmilla informanteilla tärkeä yhteisö kielen ja kulttuuristen käytäntöjen oppimisen kannalta oli ensinnäkin isäntäperhe, mutta toisella informantilla, Janalla, näin ei ollut alusta alkaen, vaan hän päätyi vaihtamaan isäntäperhettä, koska ensimmäisessä perheessä häntä kohdeltiin vuokralaisena eikä perheenjäsenenä (isäntäperheet saivat korvausta ylläpidosta). Janalla oli tärkeänä tavoitteena tutustua paikallisiin, mikä lopulta onnistuikin, mutta ei ilman aktiivista ponnistelua ja tietoista etäännyttä kansainvälisistä ikätovereista ja pelkästä vaihto-oppilaan identiteetistä. Toinen informantti, Alia, oli aktiiviurheilija, jolla tärkeä kielen oppimisen ympäristö isäntäperheen lisäksi oli paikallisista muodostuva urheilujoukkue, johon hän pääsi heti liittymään urheilijaidentiteettinsä turvin. Alia ei kokenut tarvetta solmia läheisiä kaverisuhteita paikallisten kanssa ja viettikin urheiluharrastuksen ulkopuolista vapaa-aikaansa lähinnä muiden saksalaisten kanssa. Sauerin ja Ellisin tutkimuksessa se, millaiseksi informanttien sosiaaliset elämät vaihdossa kehittyivät, riippui siis monesta eri tekijästä: sekä vaihtoympäristön tarjoamista mahdollisuuksista ja paikallisten asenteista että vaihto-oppilaiden omista tavoitteista, panostuksesta ja mahdollisuuksista luoda vaihtoehtoisia ja rinnakkaisia identiteettejä, kuten tyttären tai urheilijan identiteetti, vaihto-oppilasidentiteetin lisäksi.

Eräs merkittävä ero Sauerin ja Ellisin (2019) tutkimuksen ja omani välillä on se, että edellisessä informantit osasivat jo kohdemaan kieltä eurooppalaisen viitekehyksen B-tasolla, kun taas omassani osallistujat eivät osanneet suomea juuri lainkaan tullessaan. Tiedossani ei ole aiempia tutkimuksia vasta-alkajan tasolta lähtevien vaihto-oppilaiden kielen kehittymisestä.

Tutkimukseni osallistujat asuivat koko vaihtoaikansa suomalaisissa isäntäperheissä. Isäntäperheessä asumisen voi äkkiseltään ajatella tarjoavan ihanteellisen mahdollisuuden oppia kohdemaan kieltä. Ulkomailla tehdyt tutkimukset kuitenkin viittaavat siihen, ettei kohdekielisessä isäntäperheessä asuminen ole mikään automaattinen tai ehtymätön kielen oppimisen tarjouma, koska vaihto-opiskelijan ja perheen välinen vuorovaikutus ei aina ole laadultaan tai määrältään riittävää. Wilkinsonin (1998) tutkimuksessa moni vaihto-opiskelija ei yltänyt omiin tavoitteisiinsa kielenoppimisessa vaihtoaikana, koska heillä ei ollut riittävää kontaktia ensikielisiin puhujiin perheessä asumisesta huolimatta; osa vaihto-opiskelijoista koki olevansa pikemminkin vuokralaisia kuin perheenjäseniä, koska heidän ja perheen välillä ei ollut runsasta vuorovaikutusta (Wilkinson 1998). Toisaalta on kiinnitetty huomiota myös siihen, että vaihto-oppilaan oma asenne, sopeutumiskyky ja halukkuus tai rohkeus osallistua vuorovaikutukseen isäntäperheen kanssa ovat tärkeitä tekijöitä onnistuneen isäntäperhekokemuksen luomisessa (Knight ja Schmidt-Rinehart 2002).

Joissakin tapauksissa vaihto-opiskelijat puolestaan ovat kokeneet lannistavaksi esimerkiksi sen, että perheenjäsenet ovat korjanneet heidän puhettaan liikaa (Wilkinson 2002) tai muuten kritisoineet liian ankarasti vaihto-opiskelijan kielitaitoa (Allen 2002: 73). Riversin (1998) ja Magnan ja Backin (2007) tutkimuksissa isäntäperheessä asumisesta ei ollut enempää hyötyä suullisen kielitaidon kehittymiselle verrattuna muihin asumismuotoihin. Toisaalta lähes kaikki Allenin tutkimuksen vaihto-opiskelijoista pitivät perheessä asumista joko kulttuurisesti tai kielellisesti hyödyllisenä, ja lisäksi miltei puolet heistä (2002: 99) ja useat Magnan ja Backin (2007: 50) osallistujista pitivät isäntäperheen kanssa puhumista merkittävänä tekijänä kielitaitonsa kehittymiselle.

3 Tutkimusaineisto ja -metodit

Tässä luvussa esittelen ensin informanttini ja olennaiset tiedot heidän vaihto-ohjelmastaan. Informanttien taustatietojen lisäksi esitän lyhyesti heidän kertomiaan ajatuksia suomen oppimisesta ja heidän tavoitteistaan seurantajakson alkaessa. Vaikka ne eivät ole samalla tavoin objektiivisesti todennettavissa olevia tietoja kuin esimerkiksi ikä ja asuinpaikka, päätin sisällyttää ne tähän osioon, koska ne auttavat omalta osaltaan taustoittamaan ja ymmärtämään informanttien analyysiluvuissa tarkasteltavia kokemuksia suomen oppimisesta. Informanttien esittelyn jälkeen siirryn esittelemään haastatteluja, jotka ovat ensisijainen aineistonkeruumetodini. Lopuksi esittelen lyhyesti toissijaisen aineistoni, joka on peräisin informanttieni keräämistä sanavihkoista.

3.1 Informantit

Tutkimukseni informantteja ovat kolme eteläamerikkalaista 16–17-vuotiasta nuorta, jotka saapuivat Suomeen elokuussa 2019 viettääkseen yhden lukuvuoden suomalaisessa lukiossa vaihto-oppilaina. Nuoret saapuivat Suomeen saman organisaation kautta. Käytän informanteistani heidän itse valitsemiaan pseudonyymejä. Emilia on kotoisin Chilestä ja Lucia ja Juan Manuel Argentiinasta. Kaikkien äidinkieli on espanja. Tutustuin heihin elokuussa 2019 pidetyllä viikon mittaisella vaihto-oppilaiden orientaatioleirillä, jossa opetin suomen kielen alkeita. Suurin osa opettamani ryhmän nuorista ei ollut opiskellut tai oppinut suomea aikaisemmin muutamaa sanaa enempää, joten he olivat vasta-alkajia. Olin leirin jälkeen yhteydessä kaikkiin niihin ryhmäni oppilaisiin, joiden tiesin sijoittuneen Etelä-Suomeen, koska siten haastattelumatka säilyisi itselleni kohtuullisena. Ensimmäiseen haastatteluun osallistui viisi nuorta, mutta heistä kahteen en saanut enää yhteyttä sen jälkeen, enkä sisällyttä heidän haastattelujaan tähän työhön.

Nuorten vaihto-ohjelmaan kuuluu asuminen 2–3 eri isäntäperheessä. Isäntäperheille ei maksettu korvausta vaihto-oppilaan majoittamisesta. Kaikki informanttini ehdivät vaihtaa isäntäperhettä kerran seurantajakson aikana eli syyskuun ja helmikuun välillä. Vaihto-ohjelma rahoittaa nuorten opiskelua suomen kielen kurssilla vapaan sivistystyön piirissä.

3.1.1 Emilia

Emilia oli Suomeen saapuessaan 16-vuotias, mutta täytti syksyllä 17. Hän sijoittui Helsinkiin. Emilia ei ollut opiskellut suomea ennen Suomeen tuloa, eikä osannut sitä tuolloin omien sanojensa mukaan paria sanaa enempää. Emilia oli opiskellut aiemmin vieraana kielenä vain englantia, mutta kertoo että

englannin opetus on Chillessä vähäistä Suomeen verrattuna. Emilian suullinen englannin kielen taito oli vielä melko heikko ensimmäisen haastattelun aikaan syyskuussa 2019, mistä syystä ensimmäisen haastattelu hänen kanssaan jäi lyhyemmäksi kuin muilla informanteilla. Kommunikaatiovaikeuksien vuoksi Emilian tavoitteet vaihdon alussa suomen kielen oppimisen suhteen jäivät hieman epäselviksi, mutta tulkitsen Emilian vastaukset siten, että hän on kiinnostunut suomen kielestä, vaikka pitääkin suomea vaikeana kielenä itselleen oppia:

(1)

A: Is there something you like about the Finnish language or...is everything too difficult or?

E: It's...every- too difficult. But it's (tulkitsen että tarkoittaa *I*) really like the Finnish language. I don't know. It's really different from my...

A: Umm...your first language?

E: Yeah, exactly. And it's really like (tulkitsen että tarkoittaa "I really like" tai "It's really nice", kuten edellä). But it's really really difficult. It's actually...for me ((naurahtaa)).

(...)

A: What is your...um...like goal in...if you think about the Finnish language...so let's say in the spring...um...what would you like to know or what is like...is there a minimum that you would like to do for example like...I would like to have like simple conversation or...

E: Yeah, no...only say there maybe simple conversation. Yeah. It's nothing more.

(23.9.2019)

Emilia ei ilmaise yhtä vahvaa motivaatiota suomen oppimiseen kuin Lucia ja Juan Manuel (ks. alla). Hänellä olisi varmasti ollut kuitenkin lisää sanottavaa motivaatiosta tai tavoitteista, jos olisin kyennyt kysymään asiasta espanjaksi. Toiseen haastatteluun mennessä joulukuussa Emilian englannin kielen taito oli vahvistunut huomattavasti, eikä haastattelussa ollut tuolloin enää merkittäviä kommunikaatiovaikeuksia.

3.1.2 Juan Manuel

Juan Manuel oli koko seurantajakson ajan eli syyskuusta helmikuuhun 17-vuotias ja sijoittui keskisuureen kaupunkiin Uudellamaalla. Juan Manuel oli informanteistani ainoa, joka oli opiskellut suomea kertomansa mukaan kahdeksan oppituntia yksityisopettajan avulla ennen vaihtovuotta. Juan Manuelin suullinen englannin kielen taito oli erittäin hyvä jo seurantajakson alkaessa. Juan Manuel oli opiskellut kotimaassaan englannin lisäksi ranskaa ja saksaa, ja hänellä oli kolmesta nuoresta eniten aiempaa kokemusta kielten opiskelusta. Hän kertoo tavoitteistaan syyskuussa:

(2)

A: In terms of your like...um...you seem to be quite motivated to learn Finnish but have you set yourself any particular goals? Like until the end of your exchange year what would you like to...how much would you like to know?

JM: Yeah, I want to be able to understand everything. And when I say everything it's everything. I want to be able to read. And not...like I want to be able to read like...to read...like to read like the newspaper the common newspaper not the simplified. No...we want to read like real things. And then...I would like to...read...like...I would like...my main point is to understand because I do know that the first thing before you speak you understand. Like babies you know. Like babies what do they first? First they understand and they [en saa selvää] speak. So my main goals are about understanding and then it comes like...speaking. I know it will come along. And now my main point...like my my short term goals are...well...first...like speaking only Finnish in my house.

(25.9.2019)

Juan Manuelilla oli lisäksi paljon sanottavaa syyskuun haastattelussa syistään haluta oppia suomea. Ensinnäkin hän kertoo olevansa erittäin kiinnostunut kielistä ylipäätään. Toiseksi hän kertoo, että haluaa todistaa vääräksi suomalaisten väitteen siitä, että suomi on liian vaikea kieli oppia. Kolmanneksi hän sanoo, että kielen oppiminen voisi mahdollistaa esimerkiksi opiskelun suomalaisessa korkeakoulussa, jos hän haluaisi palata. Hän kuitenkin mainitsee, että vaikka ei koskaan käyttäisikään suomea enää vaihdon jälkeen, hän haluaisi silti oppia sitä, koska siten hän voi oppia Suomesta ja sen kulttuurista enemmän. Lisäksi hän uskoo vieraan kielen puhumisen harjoittavan aivoja ja avaan uusia näkökulmia eri asioihin.

3.1.3 Lucia

Lucia oli samoin seurantajakson ajan 17-vuotias ja hän sijoittui pieneen kaupunkiin Turun lähelle. Lucia ei myöskään ollut opiskellut suomea ennen vaihtovuotta, eikä osannut sitä muutamia sanoja enempää. Lucian suullinen englannin kielen taito oli kohtalaisen hyvä jo syyskuussa ja parani entisestään vuoden mittaan. Lucia kertoo, että hän on kiinnostunut kielistä, mutta ei ole opiskellut englannin lisäksi muita kieliä aiemmin, koska hänellä ei ole ollut siihen mahdollisuutta. Lucia kertoo ensin kiinnostuksestaan oppia suomea ja sen jälkeen tavoitteistaan:

(3)

A: Are you interested in learning Finnish? Because I know that some people are not but...

L: No, yeah...yeah. I'm totally...um...interested in learning Finnish. Because I think is...very important if you want to try to understand their culture and also if you want to being...like...kind

of Finnish per- ...peop-...person so yeah. I think this. And also I think is really interesting how your...language...can works...like for example is very different from others. So yeah.

(...)

A: At the moment do you have any like wish for where you would like to get with Finnish? Of course as far as possible. But do you have any spec-...specific thing in mind that like in the spring I would like to be able to do this or that...or do you have anything like that?

L: I think the only thing that I want now is to try to have a conversation. Ehh...like except of saying like intere-...introducing yourself or saying like personal questions. To try to have a real conversation about...I don't know...a topic or something.

(27.9.2019)

Lucialla näytti olevan Juan Manuelin tavoin vahva motivaatio ja selkeät tavoitteet suomen kielen oppimiselle seurantajakson alkaessa.

3.2 Puolistrukturoidut haastattelut

Pääosa työni materiaalista on peräisin nauhoitetuista puolistrukturoiduista teemahaastatteluista, (ks. teemahaastattelusta esim. Hyvärinen 2017a: 21–23). Valitsin siis ennen haastatteluja tietyt teemat, joita halusin käsitellä ja valmistelin alustavia kysymyksiä niiden ympärille, mutta muokkasin ja täydensin kysymyksiä haastateltavien vastausten mukaan. Esimerkiksi Sauerin ja Ellisin (2019) tutkimuksessa (ks. luku 2.3 edellä) haastatteluilla kerättiin tietoa samantyyppisistä aiheista kuin omassa tutkielmassani. Tutkielmani haastattelut olivat osittain kerronnallisia, eli informantit tuottivat erilaisia kertomuksia kokemuksistaan (ks. kerronnallisesta haastattelusta esim. Hyvärinen 2017b). Kertomuksia ei tule pitää objektiivisina kuvauksina todellisuudesta, mutta ne ovat kuitenkin tärkeitä kokemustiedon välittäjiä ja olennainen osa ihmisten jokapäiväistä elämää (Hyvärinen 2017b: 174–175). Kertomusten lisäksi kysymykseni kartoittivat esimerkiksi tutkittavieni mielipiteitä ja arjen toimia.

Haastattelututkimuksella saatuja tietoja tarkasteltaessa on ylipäättään tärkeää huomata se, ettei tarkastelulla ole mahdollista kuvata todellisuutta objektiivisesti, eivätkä haastattelut ole neutraalia tiedonsiirtoa (Hyvärinen 2017a: 20). Haastattelussa sanottuihin asioihin saattavat vaikuttaa esimerkiksi se, että haastattelun osapuolilla on taipumus pyrkiä luomaan itsestään tilanteessa myönteinen vaikutelma (Mts. 20). Pyrin kuitenkin analyysissäni jatkuvasti osoittamaan haastatteluesimerkein, mihin päätelmäni perustuvat ja yritän sanavalinnoillani korostaa päätelmäni tulkinnallista, ei-ehdotonta luonnetta. Kuten Miller (2014: 3) huomauttaa, sosiokulttuurisesti suuntautuneen tutkijan on tunnustettava tietämisensä rajallisuus ja oltava varoivainen esittäessään syy-seuraussuhteita. On tiedostettava myös se, että joku muu tutkija olisi luultavasti kysynyt samasta

aiheesta hieman erilaisia kysymyksiä eri tavoin johtuen erilaisista ennakkotiedoistaan- ja käsityksistään, elämäkokemuksestaan ja persoonastaan.

Ennen haastattelujen aloittamista informantit saivat tietoa tutkimuksen tavoitteista suullisesti ja kirjallisesti espanjan kielellä ja he allekirjoittivat lupalomakkeet. Osallistuminen oli vapaaehtoista ja keskeyttäminen oli mahdollista milloin tahansa. Yhteensä haastatteluja on yhdeksän: kolme jokaiselta kolmelta informantilta. Ensimmäiset haastattelut ovat syyskuulta 2019, toiset joulukuulta 2019 ja kolmannet helmikuulta 2020. Yhteensä haastattelumateriaalia on 5 tuntia ja 42 minuuttia, joista Emilian kanssa yhteensä 1 t 23 min, Lucian kanssa 2 t 4 min ja Juan Manuelin kanssa 2 t 15 min. Haastattelut käytiin pääosin englanniksi, koska valitettavasti en itse osaa espanjaa. Jokaisen haastattelun lopuksi yritin keskustella muutaman minuutin osallistujien kanssa suomeksi. Kahdella kolmesta informantistani suomen kielen taito näytti kehittyvän huomattavasti seurantajakson aikana, mutta he eivät kuitenkaan vielä helmikuussa olisi pystyneet keskustelemaan haastattelun aiheista suomeksi. Haastattelut pidettiin kirjastoissa, rauhallisissa kahviloissa ja erään ostoskeskuksen maksuttomassa työtilassa.

Olin valmistellut haastatteluihin kysymykset, mutta muokkasin, lisäsin ja tarkensin tai jätin pois joitakin kysymyksiä kunkin informantin vastausten ja tilanteen mukaan, ja keskustelimme myös muista aiheista, joita haastateltavat ottivat itse esiin. Kysymykset käsittelivät suomen oppimisen kokemuksia yleensä ja lisäksi kysyin erikseen informanttien kokemuksista suomen oppimisesta eri ympäristöissä: lukion oppitunneilla ja välitunneilla, suomen kurssilla, perheen parissa, kavereiden kanssa, kaupassa ja itsekseni. Kysyin myös erikseen siitä, mitkä ovat olleet mahdollisia positiivisia tai negatiivisia kokemuksia suomen oppimisessa. Kysyin lisäksi taustakysymyksiä informanttien iästä, lähtömaasta, aiemmasta kielenoppimishistoriasta, heidän opiskelemistaan aineista lukiossa ja tavoitteistaan suomen oppimisessa. Liitteeseen 1 on koottu ne kysymykset, jotka valmistelin kutakin haastattelua varten. Kaikkia niistä en kuitenkaan kysynyt haastateltavien erilaisten tilanteiden vuoksi, ja osa liitteen 1 kysymyksistä osoittautui epäolennaisiksi siksi, että tutkittavilla ei ollut niistä paljon sanottavaa tai ne eivät käsitelleet lopullisia tutkimuskysymyksiäni.

Aineiston käsittelyn alussa referoin haastattelujen aiheet ja sisällöt ja merkitsin eri aiheiden viereen, millä minuutilla aiheet vaihtuvat. Litteroin sen jälkeen ne kohdat, joita käytän haastattelu-esimerkkeinä tutkielmassani. Tarkastelen ensisijaisesti haastattelujen sisältöä, joten litteroinnin tarkkuustaso on alempi kuin esimerkiksi keskusteluanalyysissa. Olen jättänyt merkitsemättä esimerkiksi taukojen kestot ja monia prosodisia piirteitä. Samoin olen jättänyt merkitsemättä osan omista minimipalautteistani (esimerkiksi "yeah" tai "mm") kuunnellessani informanttejani. Käytän seuraavia vakiintuneita litterointimerkkejä (Ruusuvoori ja Nikander 2017: 443–444):

la-	Sanan keskeyttäminen
<u>ei</u>	Alleviivattu äänne, sana tai lauseenosa sanotaan painokkaasti
↑	Nuolta seuraava sana äännetään korkeammalta kuin sitä ympäröivä puhe (olen kursivoinut ne sanat, jotka on lausuttu korkeammalta kuin ympäröivä puhe)
↓	Nuolta seuraava sana äännetään matalammalta kuin sitä ympäröivä puhe
[Päällekkäispuhunnan alku
((osoittaa))	ei-verbaalit toiminnot
£ei£	Hymyilevä ääni

Lisäksi käytän seuraavia omia merkintöjäni:

...	Lyhyt tauko saman lauseen osien välissä
(konteksti)	Sulkeiden sisällä oleva teksti on kontekstitietoa
(...)	Yhdistää kaksi toisiinsa liittyvää otetta samasta haastattelusta, mutta niiden välissä on puhetta, jota ei ole sisällytetty esimerkkiin
[en saa selvää]	Puheessa on tässä kohdassa äänne, sana tai sanoja, joista en saa selvää

Haastatteluiden ohella aineistoa kielenoppijoiden yksilöllisistä kokemuksista on täydennetty aiemmissa tutkimuksissa myös päiväkirjamerkinnoilla (esim. Kulmala 2011; Sauer ja Ellis 2019). Minunkin tarkoitukseni oli kerätä vielä lisää materiaalia neljännen haastattelun ja kielipäiväkirjan avulla, mutta keväällä 2020 puhjenneen koronavirusepidemian aiheuttaman poikkeustilanteen vuoksi nämä jäivät toteutumatta. Koulujen sulkeminen ja kehoitus pysyä kodeissa rajoitti vaihto-oppilaiden elämää ja muutti heidän mahdollisuuksiaan myös suomen oppimisen suhteen. Seurantajaksoni aikana tutkittavani ehtivät kuitenkin saada paljon erilaisia kokemuksia suomen kielen oppimisesta.

3.3 Sanastonkeruutehtävä haastattelujen tukimateriaalina

Pyysin informanttejani syyskuun haastattelussa alkamaan kerätä vähintään yhden sellaisen suomen kielen sanan tai fraasin päivässä, joka kiinnitti heidän huomionsa sinä päivänä ja jonka he joko halusivat oppia tai jota he pitivät mielenkiintoisena. Pyysin heitä myös kirjoittamaan sanamerkin­nän viereen sen, millaisessa tilanteessa se on ilmennyt. Tarkempi englanninkielinen tehtävänanto sanaston keräämiseen löytyy liitteestä 2. Ohjeet annettiin myös espanjankielisenä käännöksenä. Alun perin olin suunnitellut työni käsittelevän sanaston oppimista, joten toivoin saavani sanavihkoista lisätietoa siihen, millaisiin sanoihin informanttini kiinnittävät huomiota. Syksyn edetessä aiheekseni kuitenkin valikoitui vaihto-oppilaiden yleisemmät kokemukset suomen kielen oppimisesta vaihtovuoden aikana. Liitteessä 2 ilmenevää tehtävää kerätä yksi haastava sana viikossa informanttini eivät tehneet.

Sanavihkot ja erityisesti sana- tai lausemerkintöjen yhteyteen kirjoitetut kontekstiedot antavat lisätietoa siitä, millaisissa tilanteissa informanttini kiinnittävät huomiota suomen kieleen. Olen käyttänyt näitä tietoja erityisesti luvuissa 4.1.3 ja 6.

4 Oppimisen mahdollisuudet vapaa-ajalla

4.1 Isäntäperheissä

Luvussa 2.3 käsittelin aiempaa ulkomaista isäntäperheessä asumiseen liittyvää tutkimusta, joka viittaa siihen, että isäntäperheessä asuminen on hyödyllistä kielen oppimiselle, mutta oppimisen tiellä on usein myös haasteita, kuten liian vähäinen vuorovaikutus. Omassa tutkimuksessani kaikki kolme informanttia kertovat sekä isäntäperheen tarjoamista hyödyistä kielenoppimiselle että niistä haasteista, joita isäntäperheissä ilmenee suomen kielen oppimisen kannalta. Haasteet ovat osittain erilaisia kuin aiemmissa, ulkomaisissa tutkimuksissa. Tutkimukseni nuorten mainitsemat mahdollisuudet ja haasteet ovat moninaisia, sillä kaikki heistä asuivat useassa eri isäntäperheessä vaihtovuotensa aikana, kuten kyseisessä vaihto-oppilasorganisaatiossa on tapana. Keskityn isäntäperheitä koskevassa osiossa lähinnä suulliseen vuorovaikutukseen isäntäperheen ja vaihto-oppilaan välillä, koska se nousi aineistossani keskeisimmäksi osa-alueeksi ja siinä informanttieni oma toimijuus korostuu. Nuoret mainitsivat kuitenkin myös esimerkiksi viestittelyn perheen kanssa suomeksi ja tv:n katselun sekä radion kuuntelun perheissä. Suullisen vuorovaikutuksen osalta käsittelen suomen puhumisen määrää, tilanteita, joissa suomea käytetään sekä perheiden asennoitumista vaihto-oppilaisiin. Lisäksi tarkastelen erikseen englannin kielen ylivoimaa haastetta perheissä sekä sitä, miten englantia osaamattomat perheenjäsenet ovat apuna oppimisessa.

4.1.1 Miten paljon isäntäperheissä puhutaan suomea?

Lucia ja Juan Manuel kertovat jo ensimmäisessä haastattelussa syyskuussa käyttävänsä suomea isäntäperheessään ainakin jossakin määrin, vaikka englannin kieli näyttäisi säilyvän pääkielenä isäntäperheissä kaikilla nuorilla koko seurantajakson ajan. Emilia kertoo kaikissa kolmessa haastattelussa puhuvansa melkein pelkästään englantia perheiden kanssa. Perheet ovat kuitenkin opettaneet hänelle yksittäisiä suomen sanoja tai fraaseja. Joulukuuhun ja edelleen helmikuuhun mennessä huomaa Emilian englannin kielen taidon kehittyneen huomattavasti syyskuuhun verrattuna.

Syyskuussa ja edelleen joulukuussa Lucia arvioi, että hän käyttää perheen kanssa puolet ajasta suomea, puolet englantia. En huomaa kysyä syksyllä, vastaako hän myös suomeksi, vai tarkoittaako hän, että isäntäperhe puhuu suomea ja hän vastaa englanniksi. Lucian vastauksissa reseptiivinen suomen kielen käyttö kuitenkin näyttää korostuvan. Hän vaikuttaa syyskuun ja joulukuun

haastatteluissa tyytyväiseltä isäntäperheen tarjoamiin kielen oppimisen mahdollisuuksiin. Helmikuun haastattelussa hän sen sijaan ilmaisee tyytymättömyyttä, jota tarkastelen luvussa 4.1.4. Toimijuuden kannalta huomionarvoista on, että hän kertoo pyytäneensä itse perhettä puhumaan suomea:

(4)

A: And with your family is the main language you use is that English?

L: No.

A: No?

L: No. Ehh...half and half. Like some...most...I don't know if I can say like most part of the day they talk in Finnish. And when something like...for example my brother tells to my mom ...they translate me in English. But I th- I think that I can...ehh...understand the conversation now. And I think it's good because for example if she say something that I can remember I know what is talking about the conversation like what is it about. So yeah, it's half and half.

A: So you feel like they actually sometimes even...because in some host families they only maybe sometimes say some word [but

L: [No no no.

A: in your family they also like say whole sentences and...

L: They...they talk like with me in Finnish and they try like if I can understand something. And then maybe they translate me in English.

A: Okay, cool. Did you ask for it or did they just do it like...um...naturally kind of?

L: I ask for that. Umm...but also at the beginning they just talk in Finnish and when I was with them they talk in English but they still talking in Finnish each other.

(27.9.2019)

Toisin kuin Lucia, Juan Manuel kertoo jo syyskuun haastattelussa olevansa turhautunut siihen, ettei perhe puhu hänelle enemmän suomea hänen lukuisista pyynnöistään huolimatta (ks. tarkemmin luku 4.1.4). Hän kuitenkin kertoo oppineensa jonkin verran suomea etenkin isäntäperheen äidin kanssa, koska tämä käyttää suomea isää johdonmukaisemmin.

(5)

JM: Well, the first month pass. I like made a joke like oh yeah you should like start speaking to me in Finnish. And... my mom kind of like...my host mom like kind of like she speaks more in Finnish. More and more every time like... she ask me like miten ku...miten menee koulu...ssa... or something like that I don't remember the question and I ask her how was job. I don't remember how to ask it ((naurahtaa)). And...I try to put like phrases with her together. Like for example before coming here today I said like...um menen...uidahalli or something like that.

A: Yeah, yeah, exactly.

JM: And to...oh I said like to speak...like...speak...with...umm...speak...um...like with you.

A: Yeah, yeah, and you tried to say that in Finnish.

JM: Yeah, even if it's not proper. Because I do acknowledge that those phrases are not correct. I just try them.

A: Yeah, exactly.

JM: I also...but for example...my mom at least like try to learn...to like teach me...**and I try to like...that she teaches me.** But we mainly communicate in English...like all the time.

(25.9.2019)

Esimerkki 5 viittaa siihen, että Juan Manuel ottaa itse vastuuta suomen kielen oppimisestaan ja pyrkii aktiivisesti luomaan mahdollisuuksia harjoitella suomea. Hän ei passiivisesti odota, että isäntäperheen äiti opettaisi häntä, vaan hän yrittää saada tämän opettamaan itseään, ja yksi tapa näyttäisi olevan se, että hän itse alkaa tuottaa pieniä lauseita, vaikka tietää, että ne välttämättä mene oikein. Joulukuussa Juan Manuel sanoo, että on havainnut hyväksi strategiaksi tervehtiä perhettä aina suomeksi, jotta keskustelu jatkuisi suomeksi.

4.1.2 Vaihto-oppilaat perheenjäseninä

Pääosin tutkimukseni nuoret vaikuttivat viihtyvän isäntäperheissään ja kokevan, että heidät on hyväksytty perheenjäseniksi, toisin kuin esimerkiksi Sauerin ja Ellisin (2019) tutkimuksen Jana (ks. luku 2.3). Kukaan informanteistani ei myöskään mainitse esimerkiksi Wilkinsonin (2002) ja Allenin (2020) tutkimuksissa esiin tullutta liiallisen kriittistä palautetta vaihto-opiskelijoiden käyttämää kieltä kohtaan, vaan heidän puheissaan korostuu kannustava suhtautuminen. Joulukuussa toisessa isäntäperheessään Emilia kertoo oppivansa suomea parhaiten kotona, koska koulussa häntä joskus nolottaa puhua suomea, etenkin toisten vaihto-oppilaiden kanssa, mutta kotona se tuntuu mukavammalta. Juan Manuel kertoo kokeneensa erityistä tyytyväisyyttä, kun toisen isäntäperheen sukulaislapset sanoivat hänelle, että kaikista perheessä tähän mennessä asuneista vaihto-oppilaista Juan Manuelin suomen kielen taito on paras. Kun kysyin joulukuun haastatteluissa ylipäätään suomenkielisten ihmisten suhtautumisesta informanttien suomen kielen käyttöä kohtaan, Juan Manuel toteaa:

(6)

JM: Finnish people love when you speak Finnish.

(18.12.2019)

Lucia kertoo samoin joulukuussa perheen kannustavan häntä, kun hän puhuu suomea:

(7)

L: For example when they are like...when...sometimes when we are at the in the table like they are...pointing to things and they are ↑*Lucia* (oikea nimi muutettu) *do you remember how to say this* and I was like...and I say it or sometimes when I come out with some like phrase they are ↑*oo hyvä...hyvin meni* or things like that.

(14.12.2019)

Nuoret kertovat joitakin positiivisia kokemuksia siitä, että osa isäntäperheiden jäsenistä pyrkii toisinaan eksplisiittisesti opettamaan heille suomea tai toimimaan muuten tavalla, joka edistää heidän oppimistaan. Juan Manuel kertoo, että erityisesti hänen järjestyksessä toisessa isäntäperheessään isä on ottanut asiakseen opettaa Juan Manuelille suomea. Juan Manuel kertoo isän puhuvan hitaasti ja selkeästi, joten tätä on helppo ymmärtää. Lisäksi isä saattaa toisinaan vaatia, että Juan Manuel vastaa englannin sijasta suomeksi, mitä Juan Manuel pitää hyvänä. Emiliankin ensimmäinen perhe opettaa tälle yksittäisiä arkeen liittyviä sanoja, kuten *puuro*, vaikka suurimmaksi osaksi hän kertookin puhuvansa perheen kanssa englantia. Myös Lucian jo edellä esitelty esimerkki siitä, että perhe toisinaan ruokapöydässä opettaa asioiden nimiä ja pyytää toistamaan, kertoo opettajamaisen roolin ottamisesta ainakin satunnaisesti.

Informantit mainitsevat myös kielen oppimisen tilanteita, joihin liittyy jaettua huumoria perheen kesken. Emilian vastauksista välittyy vaikutelma, että ensimmäisessä perheessä etenkin isän kanssa huumori on tärkeä osa kommunikaatiota. Hän kertoo oppineensa joitakin sanoja perheen koiran avulla, kun tälle annetaan käskyjä suomeksi, mutta välillä perheen isä huijaa Emiliaa antamaan käskyjä, jotka tarkoittavatkin muuta kuin hänelle sanottiin. Emilian sanavihkossa on esimerkki fraasista, jonka hän kirjoittaa kuullensa koiran kanssa leikkiessään: "ei saa purra" (29.10.2019). Kysyn joulukuussa Lucialta, ovatko hänen suomalaiset kaverinsa opettaneet hänelle kirosanoja, mihin hän vastaa kertomalla myös isäntäperheensä opettaneen niitä hänelle.

(8)

L: Well my parents also like...one day we were talking with my host family and my...host dad start like...swearing and I was like what is the meaning of that. And then we just like start like...ehh...in...like exchanging swearing words in Spanish and in Finnish. So yeah. That happened.

(14.12.2019)

Juan Manuel mainitsee helmikuussa, että hänen toisessa isäntäperheessään kerrotaan paljon tarinoita:

(9)

JM: Well we have small conversations in Finnish. Like...well because they are old people...they tell a lot of stories. I don't know. And...um...sometimes they tell them in Finnish and sometimes in English.

(19.2.2020)

Huumori ja tarinoiden kertominen viittaavat omalta osaltaan siihen, että vaihto-oppilaiden ja isäntäperheen vanhempien välille on suurimmassa osassa perheitä muodostunut lämmin suhde, mikä on hyvä pohja kielenoppimiselle.

Ainoastaan Emilia mainitsee jossakin määrin etäisistä väleistä ja sen vaikutuksesta kommunikaatioon järjestyksessä toisessa isäntäperheessä helmikuun haastattelussa. Jo edellisessä haastattelussa joulukuussa Emilia kertoi, että ensimmäinen perhe yritti opettaa hänelle enemmän suomea kuin toinen perhe, ja helmikuussa hän kertoo, ettei hänestä ja toisesta isäntäperheestä ole tullut läheisiä:

(10)

A: so with your family I remember you said...um...your first family it was maybe a little bit easier to learn Finnish because especially the dad was sometimes like saying some things in Finnish and...then you changed families and last time when we talked you said that they spoke quite a lot of English for example like...when you were having dinner or something they would just speak English. So was it like that?

E: Yeah, it's too similar still. I think in my last family for me is like was more easy like learn a little bit because...I don't know we have more like...we like joke more in like the family. In this not too much so like it's only tiny English if I need something or...Yes...so yes in this family is more difficult.

(...)

E: I only live with my host dad and host mom and we don't have really...like...relation.

A: You are not so close.

E: Yeah, no we are not so close so yes.

A: Yeah, I've heard from some exchange students that they have very different experiences. One family is maybe more close than the next one.

E: Yes, my last family was very close with me. But...umm...it's fine.

(21.2.2020)

Emilian kertomasta ilmenee, että edelliseen perheeseen verrattuna vuorovaikutus toisessa isäntäperheessä on rajoittunutta ja että he puhuvat lähinnä välttämättömistä arkeen liittyvistä asioista ja niistäkin englanniksi. Kun kysyn Emilialta, onko hän oppinut uusia sanoja isäntäperheessä joulukuun haastattelun jälkeen, hän vastaa kieltävästi ja kertoo sen sijaan, että oppimista on tapahtunut lähinnä espanjan tunneilla. Emilia kertoo samalla jo odottavansa kolmanteen perheeseen siirtymistä. Emilian kokemus toisesta isäntäperheestä muistuttaa osittain Sauerin ja Ellisin (2019) toisen informantin, Janan, kokemusta tämän ensimmäisestä isäntäperheestä, jossa informantti koki, että häneen suhtaudutaan lähinnä kuin maksavaan asiakkaaseen. Se, että omien informanttieni vaihto-ohjelmaan kuuluu perheiden vaihtaminen, asettaa kuitenkin vaihto-oppilaat erilaiseen asemaan Sauerin ja Ellisin tutkimuksen (ja monien muiden vaihto-ohjelmien) nuoriin nähden, koska omat informanttini eivät voi päättää jäädä hyväksi havaittuun perheeseen. Toisaalta vaihtuminen takaa sen, että todennäköisyys ainakin yhteen hyvin toimivaan suhteeseen isäntäperheen kanssa on suurempi, eikä vaihtamisen eteen tarvitse itse ponnistella.

4.1.3 Millaisissa tilanteissa suomea puhutaan?

Kysyn helmikuussa kolmannessa haastattelussa Juan Manuelilta ja Lucialta, millaisissa tilanteissa he puhuvat perheiden kanssa suomea, millaisissa englantia. He kertovat yleisellä tasolla, että yksinkertaisista asioista puhutaan suomeksi, monimutkaisista ja vaikeampaa sanastoa sisältävistä asioista englanniksi. Helmikuussa Juan Manuel kertoo, että hän aloittaa usein suomeksi, mutta sanoo ne kohdat englanniksi, joita ei osaa sanoa. Informanttieni puheissa ruokailutilanteet perheen kanssa näyttävät otollisina tilanteina oppia suomea (ruokailutilanteet isäntäperheissä on havaittu hyödyllisiksi muissakin tutkimuksissa, ks. esim. Dufon 2006; Kinginger 2015). Syyskuussa Lucia kertoo perheen esimerkiksi nimeävän ruokapöydässä olevia asioita osoittaen niitä ja pyytävän häntä toistamaan, mikä on auttanut ääntämisen oppimisessa. Juan Manuel kertoo joulukuussa toisen perheen isän olevan innokas ruuanlaittaja, joka aina kertoo suomeksi, mitä tarjoiltavassa ruuassa on, ja näin Juan Manuel on oppinut ainesosia. Emilia kertoo joulukuussa toiseen perheeseen muutettuaan, että ensimmäisessä perheessä perheenjäsenet puhuivat keskenään suomea ruokapöydässä, kun taas toisessa perheessä perheenjäsenet puhuvat keskenäänkin englantia. Emilia kertoo kuitenkin välillä kysyvänsä ruokapöydässä itse, miten joku sanotaan suomeksi.

Informanttien sanavihkot valottavat osaltaan sitä, millaisissa tilanteissa suomea käytetään isäntäperheissä. Taulukkoon 1 on koottu ne informanttien päiväkohtaiset merkinnät, jotka on varustettu perheeseen liittyvällä kontekstiedolla tai jotka muuten voi tulkita perhekontekstillisiksi. Ensin taulukossa on sanvihkoesimerkin numero, toiseksi päivämäärä, sitten suomenkielinen sana,

sanat, fraasit tai lause ja informantin kirjoittama tieto kontekstista. Olen jättänyt taulukosta pois käännökset ja tiedot mahdollisesta kuvasta.

Juan Manuel	Emilia	Lucia
(1) 14.11. <i>siivouspäivä, Tänään on siivouspäivä</i> , isä viesti	(14) 11.10. <i>kiva</i> , In the gym with my host mom	(22) 28.9. <i>kelmu</i> , cooking with my mom
(2) 5.12. <i>kutoa/neuloa</i> , minun äiti opetaa minulle (Juan Manuel kertoi haastattelussa, että äiti opetti hänelle neulomista.)	(15) 13.10. <i>sieni</i> , In the forest with my family (16) 14.10. <i>järvi</i> , In my holidays with my family	(23) 29.9. <i>farkut, seinä, ikkuna/luukku, sänky/vuode</i> , I was wondering how to say them so I asked my family
(3) 17.12. <i>Olen täynnä</i> Mina tyytyy vastaa minun isä että minä en halua lisää ruokaa	(17) 15.10. <i>kiinalainen ruoka</i> , eating with my family (18) 19.10. <i>Haluatko</i> , with my host dad listen program	(24) 22.12. <i>joulukoriste, Tapaninpäivä, Tonttu, Enkeli, Piparkakku</i> , some of them I learnt with my family
(4) 2.1. <i>rintamamiestalo</i> Minä opin se sano kun mä lähdin kavelusta minun vanhemani kanssa ja hän selittävät suomen historia	(19) 25.10. <i>nukkua</i> , my host mom teach me (20) 29.10. <i>ei saa purra</i> , palying with my dog	
(5) 19.1. <i>kuvanveisto</i> , Tarvitsen se sano kun mä puhuin keramikasta kurssilta. Mä kysyn mun äidille.	(21) 24.1. <i>Voinko mennä ulos ystävien kanssa?</i>	
(6) 24.1. <i>kuumalinen</i> , Mä kysyin mun h-isä (host-isä). Se vanha talo on kuumalinen kato (JM kertoo haastattelussa, että he näkivät talon yhdessä isän kanssa.)		
(7) <i>liinavaatteet /lakana pestä sun liinavaattet</i> , Mun h-äiti (host-äiti) sanoi se		
(8) 27.1. <i>sammuttaa, Sorry kun sammutin valon</i> . Minä etsin se sano koska minä sammutin valon kun mun h-mom oli huonessa		

(9) ?28.1. <i>uni/unelma</i> . Mä haluin sano mulla oli huono unia yöllä		
(10) 31.1. <i>tavua</i> , mä haluaisin että mun host isä tavua saunaa		
(11) 15.2. <i>kehua</i> , Mun häiti sanoi se keskustella ja minä en ymmärsin mut mä kysyin. On samanlainen kuin mehua ja minä kehua mehua, suomalainen mehua.		
(12) 16.2. <i>Laitanko pois?</i> Minä sanoin <i>Otanko pois?</i> ja mun hisä sanoi oikea lausta		
(13) 18.2. <i>poikaystävän, tyttöystävä</i> , Minä kysyin se sano häidille koska minä haluan opi. Ei on vaikeat sanot.		

Taulukko 1

Informanttien merkinnät vahvistavat vaikutelmaa siitä, että valtaosa isäntäperheistä on ottanut vaihto-oppilaat osaksi perhettään: he ovat ottaneet nuoret mukaan esimerkiksi ruokailutilanteisiin (sanavihkoesimerkit 3 ja 17), kävelyille (4), kuntosalille (14), metsäretkelle (15), lomalle (16) ja ruuanlaittoon (22) sekä opettaneet esimerkiksi neulomista (2). Näin ollen informanttini ovat oletettavasti voineet hyödyntää itselleen aiemmin tuttua identiteettiä ”lapsena perheessä” vaihto-oppilasidentiteetin lisäksi, mikä voi olla hyödyllistä myös kielen oppimisen kannalta (vrt. Sauer ja Ellis 2019). Emilian taulukossa 1 esitetyt merkinnät saattavat kuvastaa suhteiden laadun muutosta ensimmäisen ja toisen perheen välillä: lokakuuhun asti Emilian merkinnät kertovat tilanteista, joissa hän on viettänyt aikaa perheen kanssa, kun taas myöhempiä perheeseen liittyviä merkintöjä on vain yksi (21) ja sekään ei liity yhteiseen tekemiseen

On kuitenkin hyvä huomata, että taulukon 1 merkintöjä ei voi pitää kattavana kuvana niistä tilanteista, joissa nuoret ovat oppineet suomea perheen kanssa, koska ensinnäkin sanavihkojen tarkoituksena ei ollut keskittyä vain perheen kanssa tapahtuviin tilanteisiin ja toiseksi koska tehtävänannossa edellytettiin vain yksi merkintä päivässä. Se, että Juan Manuelilla on enemmän perheeseen liittyviä merkintöjä kuin Emilialla ja Lucialla, voi viitata siihen, että Juan Manuel on ollut

aktiivisempi yrityksissään oppia suomea perheen kanssa. Toisaalta on myös mahdollista, että merkintöjen eriäviin määriin vaikuttaa osittain se, että Lucia, joka kuitenkin kertoo käyttävänsä suomea perheiden kanssa, ei ole mieltänyt perheen kanssa käytyjä keskusteluja yhtä selvästi oppimistilanteiksi kuin muissa konteksteissa kohtaamaansa kielenkäyttöä. Tarkastelen informanttien suhtautumista erilaisiin oppimisen konteksteihin tarkemmin luvussa 6.

4.1.4 Englannin kielen haaste

Ylivoimaisesti suurin haaste suomen kielen oppimisen kannalta informanttieni isäntäperheissä on heidän mukaansa lingua francan, eli tässä tapauksessa englannin kielen, runsas käyttäminen. Tämä ongelma ei ole ilmennyt muissa löytämistäni isäntäperheen dynamiikkaa tarkastelevissa ulkomaisissa tutkimuksissa, mihin luultavasti vaikuttaa ensinnäkin se, että aiemmissa tiedossani olevissa tutkimuksissa vaihto-oppilaat ja -opiskelijat ovat jo osanneet kohdemaan kieltä saapuessaan kohdemaahan ja toisaalta esimerkiksi se, että Suomessa osataan englantia yleisesti ottaen erittäin hyvin, eikä suomalaisilla kenties ole riittävästi kokemusta suomen kielen käyttämisestä sitä vain vähän osaavien henkilöiden kanssa. Erityisesti Juan Manuel ja Lucia tuovat vuoden mittaan toistuvasti esiin turhautumisensa siihen, että suomea on vaikea päästä harjoittelemaan, koska suomenkieliset puhekumppanit puhuvat heille niin paljon englantia. Juan Manuel kertoo syyskuussa heti ensimmäisen haastattelun alussa, että vaikka lukio tuntuu haastavalta, hän pitää siitä, että tunneilla hänen on pakko yrittää ymmärtää suomen kieltä toisin kuin muissa tilanteissa:

(11)

JM: I think the biggest challenge to learn Finnish it is that people here speaks very well English...and it's too easy to communicate in English. So that's why I like lukio because there I don't have any other option than to hear Eng-...Finnish and that soaks into my mind. So I actually do like it.

A: So you are forced kind of.

JM: Yeah but I like that forcement because actually before coming I expected like oh I'm going to be like really...I'm going to learn fast because if you are all day and you really need the language you learn it eventually. But I came here and it's so easy to go around with English that it's like...a challenge.

(25.9.2019)

Juan Manuelin kertomasta ilmenee, että hänen alkuperäiset odotuksensa kohdemaan kielen oppimisesta osoittautuivat epärealistisiksi, mikä on havaittu tavalliseksi vaihto-oppilaiden ja -

opiskelijoiden kokemuksissa (Jackson 2017). Ulkomaisissa tutkimuksissa havaitut toteutumattomat odotukset johtuvat kuitenkin usein siitä, etteivät vaihto-opiskelijat välttämättä saa luotua tarpeeksi tiiviitä suhteita paikallisiin (Jackson 2017), kun taas omien informanttieni kohdalla ongelma näyttää ensisijaisesti olevan englannin käyttäminen.

Runsas englannin kielen käyttäminen paikallisten kielten sijasta näyttäisi olevan haaste erityisesti Pohjoismaissa: Islantia koskevassa jo aiemmin mainituissa Eskildsenin ja Theodórsdóttirin (2017) ja Suomeen sijoittuvassa Liljan ym. (2014) tutkimuksissa havaittiin liiallisen englannin kielen käyttämisen ongelma (näissä kahdessa tutkimuksessa informantit olivat aikuisia maahanmuuttajia, eivät vaihto-opiskelijoita). Heidän tutkimuksissaan kuitenkin todettiin, että oppijoilla on käytössään vuorovaikutuskeinoja, joiden avulla on mahdollista yrittää pitää paikallinen kieli vuorovaikutustilanteen pääkielenä. Omien informanttieni kertomuksista sen sijaan kuvastuu voimattomuus vaikuttaa käytettyyn kieleen. Tähän saattaa vaikuttaa osittain se, että em. tutkimusten kielenoppijoihin verrattuna oman tutkielmani informanttien kielitaito on tutkimushetkellä vähäisempi, jolloin käytössä on luultavasti vähemmän keinoja vaikuttaa kielivalintoihin. Toisaalta edellä mainitut Eskildsenin ja Theodórsdóttirin sekä Liljan tutkimukset eroavat omastani myös siten, että niissä metodina on käytetty keskusteluanalyysia, jolloin on päästy tarkastelemaan sitä, mitä tilanteissa on tarkalleen sanottu.

Erityisesti Juan Manuel kertoo toistuvasti pyytäneensä isäntäperheitään puhumaan suomea, osittain epätydyttävien tuloksin. Ensimmäisessä isäntäperheessä hän on itse pyytänyt perheitä vaihtamaan kielen suomeksi ja lisäksi vaihto-ohjelman isäntäperheiden yhteyshenkilö on kehottanut samaan:

(12)

A: And how about with your host family, so is it like the [main

JM: [Don't get me started ((naurahtaa)).

A: the main communication language is English or?

JM: Yeah...hhhhh...I hate that. Because actually...I...asked them several times¹ to start speaking in Finnish like...Okay the first month I understand...and they have very good English like every one here. So it's...we have like a very good...communication it's not like we have a problem of communication so okay the first month passed I was like okay...they do know because when we went to my counselor's house and he was like you have to start speaking English after two...((muminaa)) (huomaa tehneensä virheen)...Finnish after the two...two first two weeks. They didn't.

A: Right.

¹ Alleviivaus viittaa siihen, että sana tai sanat on lausuttu painokkaammin kuin ympärillä olevat sanat (ks. litterointimerkit luku 3.2).

JM: Well, the first month pass. I like made a joke like oh yeah you should like start speaking to me in Finnish. And... my mom kind of like...my host mom like kind of like she speaks more in Finnish.

(...)

JM: But for example my...my mom at least like tries to learn...to like teach me...and I try to like that she teaches me...but we mainly communicate in English...like...all the time.

(25.9.2019)

Juan Manuelin kertomasta ilmenee, että vaikka ensimmäisen isäntäperheen äiti alkoi puhua suomea hieman enemmän, pääkieltä ei koskaan vaihdettu suomeksi. Sama malli toistuu Juan Manuelin toisessa isäntäperheessä. Toisessa perheessä Juan Manuel kertoo pyytäneensä jopa joululahjaksi sitä, että perhe puhuisi hänelle jouluna vain suomea. Se ei täysin toteutunut, vaikka Juan Manuel sanookin, että toisessa perheessä puhutaan hänelle jo kuitenkin enemmän suomea kuin ensimmäisessä. Tämä saattaa viitata siihen, että kielitaidon kehittyessä isäntäperheet kokevat suomen käyttämisen jossakin määrin helpommaksi.

On kuitenkin kiinnostavaa, että vaihto-oppilaan pyynnöstä ja vaihto-oppilasorganisaation suosituksesta huolimatta isäntäperheet eivät ole halunneet tai kyenneet käyttämään enemmän suomea. Juan Manuelin mielestä syitä ovat muuna muassa unohtaminen ja se, että etenkin isäntäperheen isä yrittää olla kohtelias ja hänelle tulee epämukava olo, jos Juan Manuel ei ymmärrä jotakin:

(13)

JM: With my host dad...he just...forgets. I know he doesn't because he wants to be polite...and he wants me to understand everything. But at the same time I'm like...I am...I...like mentally I was prepared to not understand anything for the first four months and now I'm like...all the time understanding even in my house. And that's like...↑*no no no you have to speak with me in Finnish.*

(...)

JM: And also I think that I noticed that they really feel uncomfortable if I don't understand Finnish.

(25.9.2019)

Juan Manuel on turhautunut, koska kertoo olleensa täysin valmis siihen, ettei hän ensimmäiseen neljään kuukauteen ymmärtäisi mitään ja todellisuus onkin se, että osa isäntäperheen jäsenistä haluaa hänen varmasti ymmärtävän kaiken tai he eivät osaa päästää irti tästä vaateesta arjen tilanteissa. Perheenjäsenten erilaisista taidosta kommunikoida suomeksi kieltä vähän osaavan vaihto-oppilaan kanssa kertoo esimerkki, jossa Juan Manuel vertaa keskenään ensimmäisen isäntäperheen isän ja äidin toimintaa ruokaostoksilla:

(14)

JM: I told my host dad...in a shop...I don't need...because I do not...some items...and like if you point at the tomatoes and say tomaatti I will understand that you want me to me grab the tomatoes. So I...I always repeat them like...in the shops you have to speak me in Finnish...and my mom actually she does speak me in Finnish...when I join her. I don't join her every time. But my dad...he does not.

(25.9.2019)

Toisin kuin isäntäperheen äiti, ensimmäisen perheen isällä on siis vaikeuksia käyttää suomea Juan Manuelin kanssa jopa niissä tilanteissa, joissa välitön materiaallinen konteksti tarjoaisi riittävän tuen ymmärtämiselle. Juan Manuelin järjestyksessä toisessa isäntäperheessä isä puolestaan on se, joka on erityisen motivoitunut käyttämään suomea Juan Manuelin kanssa ja puhuu hitaasti ja selkeästi, kun taas äiti ei Juan Manuelin mukaan puhu tarpeeksi selkeästi, jotta Juan Manuel ymmärtäisi. Joulukuun haastattelussa hän kertookin käyttävänsä senhetkisessä isäntäperheessään enemmän suomea isän kuin äidin kanssa.

Lucia vaikuttaa tyytyväiseltä isäntäperheessä puhutun suomen määrään syyskuun haastattelussa, jolloin hän sanoo, että isäntäperhe puhuu noin puolet ajasta suomea ja lopun aikaa englantia. Joulukuussa hän kertoo tilanteen olevan samanlainen ja vaikuttaa edelleen kohtalaisen tyytyväiseltä suomen puhumisen määrään. Joulukuussa Luciaa kuitenkin harmittaa se, että kun hän on pyytänyt perhettä puhumaan pelkästään suomea, he vaihtavat englanniksi silloin, jos Lucia kysyy "Mitä?":

(15)

L: Sometimes ehm I say okay now just speak Finnish with me. But then like when...they say like the thing and I say like mitä because I didn't heard that before...they say like they translate it automatically in English. I'm like no don't do that.

A: Yeah, try to say slower in Finnish, please.

L: Yeah, exactly. Because sometimes I say mitä because I di-...I couldn't hear what they say so I want them to repeat it again but they like just translate it and I'm like ↑no...no no no. Ei ei ei kiitos.

(14.12.2019)

Esimerkin 15 kuvaamassa tilanteessa vaikuttaisi isäntäperheen osalta olevan kyse samantyyppisistä puutteellisista taidoista, kokemattomuudesta tai haluttomuudesta puhua suomea sitä heikosta taitavan kanssa, kuin mistä Juan Manuel kertoi. Jään kuitenkin toivomaan, että olisin huomannut kysyä Lucialta tarkemmin, ilmaisiko hän yhtä painokkaasti turhautumisensa esimerkin 15 kuvaamassa tilanteessa isäntäperheen kanssa kuin minun kanssani haastattelussa. Tarkimmat ja luotettavimmat

vastaukset vuorovaikutustilanteiden yksityiskohtia käsitteleviin kysymyksiin saataisiin vaihto-oppilaan ja isäntäperheen vuorovaikutukseen puretuvalla keskusteluanalyysillä, joka olisi hyvä lisä täydentämään haastattelututkimuksen tuloksia laajemmassa tutkimuksessa.

Lucian joulukuun haastattelun lievä turhautuminen englannin kielen käyttöön näyttää vahvistuneen helmikuun haastatteluun mennessä. Vaikuttaa siltä, että ajan kuluessa ja kielitaidon kehittyessä Lucian odotukset isäntäperheen tarjoamaa suomenkielistä vuorovaikutusta kohtaan ovat kasvaneet. Kun kysyn helmikuun haastattelu alussa, onko Lucialla ollut tilaisuuksia käyttää suomea, Lucia sanoo, että jonkin verran, mutta ei tarpeeksi hänen omiin toiveisiinsa nähden. Hän jatkaa toistamalla samat ongelmat perheen englannin kielen käytössä kuin joulukuussa: kieli vaihtuu englanniksi niissä kohdissa, joissa Lucia vain haluaisi perheen toistavan saman asian suomeksi. Hieman myöhemmin samassa haastattelussa turhautuminen tulee vielä vahvemmin esiin, kun kysyn, arvostavatko suomalaiset hänen mielestään sitä, jos hän puhuu suomea tai kannustavatko he häntä siihen:

(16)

A: In general, do you think that people um that the Finnish speakers that they are encouraging when you use Finnish? I mean I know that it's not encouraging if they switch to English but other than that?

L: Every time that I try to speak Finnish they always say me ehm like it doesn't matter how you can like...how can you...like...you can speak it or something...they like every Finnish is going to appreciate that you are trying but I'm like but every time that I want to still trying you still changing so I don't...I don't like...I can't see that appreciation here. Like maybe like it's good that you like you...encourage the people to speak the language but you are not helping them with that.

(28.2.2020)

Esimerkistä ilmenee, että Lucian mielestä hänen suomalaisten puhekumppaneidensa sanoissa ja teoissa on ristiriita, mitä tulee kannustukseen käyttää suomen kieltä. Toisaalta sanotaan, että suomea tulisi käyttää, vaikka tekisikin virheitä, mutta epäröinnin hetkillä todellisissa puhetilanteissa Lucian suomea ensikielenään puhuvat puhekumppanit vaihtavat kielen englanniksi. Tukeakseen kielen oppijan toimijuutta ja tämän mahdollisuuksia oppimiseen isäntäperheet – ja toki suomea ensikielenään puhuvat henkilöt ylipäättään – näyttäisivät tarvitsevan enemmän tietoa sekä konkreettisia vinkkejä ja keinoja siihen, miten voi kommunikoida suomeksi henkilön kanssa, joka ei osaa suomea vielä hyvin.

4.1.5 Englantia taitamattomat perheenjäsenet oppimisen tukena

Kaikki nuoret mainitsivat ainakin jonkin tilanteen, joissa he kommunikoiivat tai haluavat kommunikoida sellaisten isäntäperheen perheenjäsenten tai sukulaisten kanssa, jotka osaavat vain vähän tai ei ollenkaan englantia (vrt. myös esim. Kalliokoski 2019: 235). He mainitsevat, että tällaisia perheenjäseniä ovat olleet isovanhemmat ja oman tai kaverin isäntäperheen vanhempien lapset tai lapsenlapset. Englantia vain vähän osaavien kanssa heidän oli pakko tulla toimeen suomen kielellä, minkä he kokivat positiiviseksi asiaksi. Juan Manuel kertoo ensimmäisessä haastattelussa, eli ollessaan vielä aivan suomen oppimisen alkutaipaleella, siitä, millaisissa tilanteissa hän ymmärtää kieltä ja oppii sanoja. Hän on oppinut muun muassa kuuntelemalla äitejä, jotka puhuvat pikkulapsille, koska heidän puheessaan samat yksinkertaiset käskyt toistuvat.

(17)

JM: But usually I understand when...when um...when moms speak to little kids I understand because what is always a mom saying: don't run, don't scream, don't go there...älä juokse...älä...um...

A: It's more simple language.

JM: It's very simple and I can pick up words sometimes **if I'm very concentrated.**

Yllä olevassa esimerkissä on huomionarvoista myös se, että Juan Manuel sanoo voivansa poimia yksinkertaisesta puheesta sanoja, jos hän keskittyy huolellisesti. Tämä kuvastaa ympäristön ja oppijan oman toimijuuden sidoksisuutta: tarjouma syntyy vasta, kun oppija on kykenevä tai halukas käyttämään ympäristön resursseja. Juan Manuel jatkaa edellisestä vuorostaan kertomalla oppimisesta isäntäperheen isoäidin kanssa:

(18)

JM: And for example...where I have picked the most words out of is when we go to my grand pa...host grand parent's house. The other day I even had like a conversation with my grand mom (korjausääne) conversation is very big...to what we had. She like asked me like three questions on a row and I understood everything.

A: That's so cool.

JM: Not...not like everything everything but I understood what she was...

A: At least what the general thing was.

JM: **I didn't know if I answered properly**...but for example she asked me something about sauna and I said like...well...do you like sauna and I said like yes.

(25.9.2019)

Kuten haastatteluesimerkissä 5 (luku 4.1.1), Juan Manuel tuo myös edellä olevassa esimerkissä esiin sen, että hän tietää, ettei hän vielä osaa puhua suomea oikein, mutta hän yrittää silti.

Emilia kertoo helmikuun haastattelussa ensin siitä, ettei ole oppinut senhetkisessä perheessään suomea, koska kommunikaatio on ollut rajoittunutta (ks. luku 4.1.2 edellä), minkä jälkeen hän kertoo odottavansa seuraavaan perheeseen muuttamista, koska siellä on pieni lapsi:

(19)

E: Actually I want to move because in my next family I have like the small sister so she try learn English but actually she don't speak like...really well so...

A: Yeah. So then you have to [use

E: [yes

A: some other language.

E: Yes.

(21.2.2020)

Valitettavasti seurantajaksoni päättyy koronaepidemian puhkeamisen vuoksi tähän haastatteluun, joten en saa enempää tietoa siitä, toteutuiko Emilian toive siitä, että uudessa perheessä hän pääsisi käyttämään suomen kieltä.

Lucia on helmikuun haastattelun aikaan juuri muuttanut uuteen isäntäperheeseen, jossa hänellä on kaksi nuorempaa teini-ikäistä sisarusta, joiden englannin kielen taito ei ole vielä yhtä vahva kuin vanhemmilla, joten heidän kanssaan hänellä on aidompi tarve käyttää suomea. Oletin itse, että teini-ikäiset ehkä puhuisivat enemmän englantia kuin vanhemmat, mutta Lucian isäntäperheessä näin ei ole, vaan sisarusten kanssa on myös mahdollisuus oppia suomea:

(20)

A: Is it...do you think it's harder for the siblings to speak Finnish with you compared to the parents?

L: No no no. I think they are like...they...like...because yo-...they still learning English. I think when they are talking something with me then they immediately change to Finnish...with their parents. So it's like...now I can understand so...that's good.

A: Sorry...now I didn't...get what you were saying like...

L: For example they are speaking in English with me and then for example they don't know something because they still learning English so they...ehh just pass to Finnish. So they say it in Finnish. And then like if I don't understand the mom like translate it like...They are like half and half.

(28.2.2020)

Lisäksi Lucia mainitsee, että oppimisen mahdollisuuksia ilmenee vierailulla toisen vaihto-oppilaan isäntäperheessä, jossa on pikkulapsia:

(21)

L: And also I found interesting that I have one of my...best friends she's like Italian and she moved to the second family like one month or two ago and she has like ehh little brothers and sisters and every time I go there they only speak Eng-...ehh Finnish. So that's also an opportunity for me to speak with them. And we were like oh my god how we say that we have to go to the bathroom and we have to like wash our hands. So we were like okay okay okay...think...translator okay. And we were trying to tell the kids like okay I have to go to the bathroom...go out. Because one of the girls she's like three years old and she follows me everywhere. So I'm like go out they have to go to the bathroom. And we're like okay this this and this.

A: ((nauraa)) Yeah, it's actually um can be good when there are little kids around.

L: And we were like how is even possible that we don't know how to say we have to go to the bathroom.

A: Right, these very simple things.

L: But we don't know like in the imperatiivi...so it's like ((huokaisee)).

A: Yeah, yeah.

L: I don't know who organize this Finnish course...like actually...I don't know. Like how many courses that help someone to speak (tulkitsen, että tarkoittaa, ettei ole tarpeeksi kursseja, jotka auttaisivat puhumisessa).

(28.2.2020)

Tällaisissa tilanteissa kotiloissa on mahdollisuus huomata aukkoja arjen sanavarastossa ja pyrkiä täyttämään niitä. Samalla Lucia kertomuksesta ilmenee, että näissä tilanteissa hän on huomannut, etteivät suomen kielen tunnit hänen mielestään valmista vaihto-oppilaita tarpeeksi hyvin siihen kielenkäyttöön, jota arjessa tarvitaan. Monilla kursseilla ja eri alkeisoppikirjoissa käsitellään kyllä esimerkiksi kodin ja asumisen teemaa, mutta herää kysymys, harjoitellaanko siellä tarpeeksi myös puhumista ja sellaisia fraaseja ja verbejä, joita kotiloissa tarvitaan eri ikäisten ihmisten kanssa.

Vaihto-opiskelijoiden sosiaalisilla verkostoilla on vaikutusta siihen, mitä ja millaista kieltä he pääsevät kuulemaan ja käyttämään. Mitä enemmän ja syvempiä suhteita vaihto-opiskelijoilla on paikallisiin, sitä suuremmat ovat usein vaihto-opiskelun hyödyt integraation ja kohdekielen oppimisen kannalta (Coleman 2015: 42). Isäntäperheen lisäksi informanttini loivat suhteita muihin vaihto-oppilaisiin, mutta myös paikallisiin ikätovereihin. Käsittelenkin seuraavaksi paikallisten kavereiden roolia suomen kielen oppimisessa.

4.2 Suomenkieliset kaverit

Coleman on esittänyt yhden mahdollisen mallin vaihto-opiskelijoiden sosiaalisista verkostoista ja niiden kehittymisestä: ensin vaihto-opiskelijat luovat yhteyksiä muihin oman maansa kansalaisiin ja sitten ajan myötä ja motivaation salliessa muihin ei-paikallisiin. Myöhemmin sosiaalisiin verkostoihin voi liittyä myös paikallisia henkilöitä riippuen vaihto-ohjelman ja -kohteen olosuhteista sekä vaihto-opiskelijan omista tavoitteista ja pyrkimyksistä (2015: 44). Yhteys paikallisiin ei vielä automaattisesti tarkoita, että kommunikaatiota käytäisiin paikallisella kielellä, vaan se voi olla myös vaihto-opiskelijan äidinkieli, lingua franca (usein englanti) tai yhdistelmä näitä (Coleman 2015: 45).

Kaikki informanttini ilmaisivat kiinnostusta tutustua paikallisiin ikätovereihin ja onnistuivatkin siinä, mutta suhteiden määrä ja tiiviys vaihtelivat sekä se, minkä verran paikallisten ikätovereiden kanssa käytetään suomea. Informanttieni puheissa esiintyvät jatkuvasti rinnakkain sekä kaverisuhteiden positiiviset puolet, että haasteet tutustumisessa ja kaverien tarjoamissa suomen kielen oppimisen mahdollisuuksissa. Se, että vaihto-opiskelijoiden on usein vaikea tutustua paikallisiin, on kansainvälisesti havaittu yleinen ongelma, kuten Coleman (2015: 42) huomauttaa. Colemanin (2015: 42) mukaan paikallisia ei välttämättä kiinnosta tutustua vaihto-opiskelijoihin, koska nämä asuvat maassa vain väliaikaisesti ja koska he voivat kokea kommunikaation vaikeaksi puutteellisen kielitaidon vuoksi. Lisäksi Coleman huomauttaa, että sekä vaihto-opiskelijat itse että paikalliset ovat jo solmineet tiiviitä ja vakiintuneita siteitä perheidensä ja vanhojen ystäviensä kanssa eivätkä välttämättä näe tarvetta uusien muodostamiseen.

Tutkimukseni informantit mainitsevat osittain eri syitä tutustumisen haasteisiin kuin edellä mainittu Coleman (2015). Keskeisimpänä syynä vaikeuksiin tutustua suomalaisiin lukiokavereihin näyttäytyy se, että nämä vaikuttavat hyvin kiireisiltä ja keskittyneiltä koulunkäyntiin ja toisaalta myös ujoilta ja hiljaisilta. Kun kysyn ensimmäisessä haastattelussa Juan Manuelilta, saako hän tunneilla apua suomenkielisiltä luokkakavereilta suomen kielessä, hän kertoo, että yhteyden ottaminen ei aina ole helppoa, koska tunneilla suomalaiset ovat hyvin hiljaisia ja keskittyneitä.

(22)

JM: The classmate part is quite hard because Finnish people...umm...like in lukio I don't know how is in the rest they are very focus on classes and people is ve-...like quite silent on classes. Specially the freshmen years and I'm...like all my classes are with the freshmens. I only have like one with more second year or third year people. And they're like so quiet that you don't even dear to ask them.

(25.9.2019)

Myös Emilian mielestä suomalaiset lukiolaiset ovat kiireisiä, eivätkä aina ehdi tavata. Samalla Emilia kertoo myös itse olevansa kiireinen:

(23)

E: I don't like go much with my friends like every parts like my Finnish friends. But when I go like shopping center or the last weekend like...pikkujoulu. Yeah, this is like I listen Finnish with hi...he...they...with them. I think only this.

A: Yeah. Would you say that...um...most of your free time do you hang out with your exchange student friends or...

E: In my free time like...really **I don't have much free time**. I have like activities every day. But for example I don't go like much with my Finnish friends.

A: Mm. It's more in the school.

E: Yeah. But when have activities **I prefer go with my Finnish friends** like the...exchange friends. But for example in the weekends like...**of course my Finnish friends have class...like real class. And have more activities in the school.**

A: Yeah they have homework and...

E: Exactly. And this time I go with my of cour-...exchange...exchange friends.

(17.12.2019)

Emilian kertomasta ilmenee kuitenkin halu viettää vapaa-aikaa suomalaisten kavereiden kanssa ("I prefer go with my Finnish friends"), vaikka se ei ole aina helppoa ja Emilia onkin informanteistani se, joka näyttäisi viettävän vähiten vapaa-aikaa suomalaisten kavereiden kanssa ja eniten espanjankielisten kanssa. Näin ollen hän ei myöskään pääse käyttämään tai kuulemaan suomea kovin paljon ikätovereiden kanssa. Emilia mainitsee vain joitakin yksittäisiä tilanteita, joissa suomea on käytetty paikallisten kavereiden kanssa. Koulussa suomalaiset koulukaverit ovat kysyneet Emilialta suomeksi esimerkiksi, mikä tunti hänellä on seuraavaksi ja tunneilla he joskus auttavat häntä suomen kielessä. Helmikuun haastattelussa Emilia mainitsee uudenvuodenjuhlat, joissa oli suomalaisia kavereilta ja hän oppi muun muassa sanan *ilotulitus*.

Emilian kohdalla on luultavasti useita toisiinsa vaikuttavia syitä siihen, ettei hän ollut enemmän tekemisissä paikallisten kavereiden kanssa. Mahdollisuudet vaikuttavat tavoitteisiin ja tavoitteet mahdollisuuksiin. Ensinnäkin Emilia kertoo, että useimmilla tunneilla lukiossa on muita vaihto-oppilaita, ja arvelen, että tarve tutustua suomalaisiin luokkakavereihin on osittain siksi pienempi. Toiseksi vaihdon alkaessa Emilia ei vielä osannut puhua englantia kovin hyvin, mikä osaltaan saattoi nostaa kynnystä lähestyä paikallisia ikätovereita. Kolmanneksi Emilialla ei ollut vaihdon alkaessa korkeita tavoitteita suomen kielen oppimisen suhteen, ja toisaalta vaihdon aikana hänen englannin kielen taitonsa kuitenkin kehittyi. Kuten Sauerin ja Ellisinkin (2019) tutkimuksesta ilmeni,

vaihto-oppilaille on omat yksilölliset tavoitteensa ja mahdollisuutensa, eikä vaihtokokemuksen onnistumista voi tarkastella objektiivisilla mittareilla, kuten paikallisten ystävien määrällä.

Helmikuun haastattelussa Lucia mainitsee Juan Manuelin ja Emilian tavoin yhtenä haasteena suomalaisiin tutustumisessa sen, että suomalainen lukio teettää niin paljon töitä, ettei itsellä tai suomalaisilla kavereilla ole aina aikaa viettää vapaa-aikaa yhdessä. Lisäksi sekä Lucia että Juan Manuel kertovat, että suomen oppimisen kannalta voi olla haastavaa se, että ne suomalaiset, jotka lähestyvät vaihto-oppilaita, osaavat yleensä erinomaisesti englantia ja haluavat puhua sitä, kun taas ne opiskelijat, jotka eivät osaa englantia niin hyvin, saattavat olla liian ujoja puhuakseen vaihto-oppilaille suomea tai puutteelliseksi kokemaansa englantia:

(24)

L: Because I have some friends that they are too shy so when they want to say something to me they say first like between them so they say like well who is going to like translate it to her. And I'm like you don't need to translate because I am understanding. And they are like...↓selva.

A: ((nauraa))

L: So or they don't speak English at all or they speak between them who like who try to know who is going to translate it.

A: Ah okay so they want to make sure that you understand or something.

L: Yeah.

(28.2.2020)

Toisaalta joidenkin suomalaisten ikätovereiden ujoisuus puhua vaihto-oppilaille toimii myös Lucian kohdalla yhtenä kannusteena opetella puhumaan suomea paremmin, jotta tutustuminen olisi helpompaa:

(25)

L: In one month like this is one of my goals like...before... like for the exam (viittaa YKI-testiin, jonka vaihto-oppilaat voivat halutessaan suorittaa) I want to be able to speak and then like I don't want to speak anymore English. I want to speak Finnish with my friends because is also easier for them. And...like...also you can make f...like you can make friends easier with that. Because like there are some boys that in my school that I want to talk with them but they are like...And I...I was trying to like ehh get closer to them. But the problem is that...the problem is that ↑*she speak English*. And I'm like it doesn't matter because you know English. But is like...so I want to learn to speak so then I can speak with them and it's easier.

(28.2.2020)

Esimerkki osoittaa sinnikkyyttä ja aktiivisuutta: Lucia ei halua jäädä vain harmittelemaan tilannetta, vaan ilmaisee aikovansa ottaa aktiivisen roolin tutustumisessa.

Lucian yhteydet paikallisiin ikätovereihin näyttävät kolmesta informantistani tiiveimmiltä haasteista huolimatta. Jo ensimmäisessä haastattelussa syyskuussa Lucia kertoo, että hänellä on joitakin suomalaisia kavereita, jotka puhuvat puolet ajasta englantia, puolet suomea. Se, millaisia nämä vuorovaikutustilanteet tarkalleen ovat ei valitettavasti selviä haastatteluistani. Toisessa haastattelussa joulukuussa Lucia viittaa useasti suomenkielisiin kavereihinsa eri yhteyksissä: Kun kysyn, mistä hän hakee apua, jos ei tiedä miten jokin asia sanotaan, hän mainitsee perheen lisäksi kaverit, joilta hän käyttää apunaan aktiivisesti. Tämä näkyy myös Lucian sanavihkosta, jossa on etenkin lokakuussa merkintöjä fraaseista, joita hän on kysynyt kavereiltaan, esimerkiksi: "Hyvin meni!" (19.10.2019) ja "Puhun tänään pelkästään suomea!" (22.10.2019).

Lucian kolmannessa haastattelussa helmikuussa erityisesti yhden paikallisen ystävän merkitys kielenoppimisessa korostuu: kun kysyn missä tai kenen kanssa hän voi puhua suomea eniten sillä hetkellä, hän mainitsee suomalaisen ikätoverin, joka on itsekin aiemmin ollut vaihdossa ja haluaa harjoitella espanjaa Lucian kanssa. Heistä näyttää siis muodostuneen niin sanottu tandem-pari, joka puhuu vuorotellen toisen ensikieltä. Ystävyys ja tandem-tyyppinen kielivaihtosuhte syntyivät lukiossa spontaanisti kielten oppituntien ulkopuolella, mikä omalta osaltaan kertoo nuorten oma-aloitteisuudesta kielen oppimisessa.

Joulukuun haastattelussa Lucia kertoo, että perheen lisäksi kavereilta saa helposti positiivista palautetta suomen kielen käyttämisestä:

(26)

L: My friends they are like really impressed when I start speaking Finnish. And they are like oh my god you know a lot from being here. I'm like no I don't know anything. I'm like mitä kuuluu and things like that. Mitä teet.

A: It's...it's easy to impress ((nauraa)).

L: Yeah, is easily to impress them.

(14.12.2019)

Suomalaisten ikätovereiden merkitys paikallisen nuorisokulttuurin oppaina vaikuttaa myös merkittävältä. Sekä Juan Manuel (joulukuun haastattelu) että Lucia (helmikuun haastattelu) kertovat oppivansa kavereilta suomen kielen puhekieltä ja lisäksi saaneensa suomalaisilta kavereilta suosituksia ja soittolistoja suomalaisesta musiikista. Puhekielen ja muun kulttuurin oppiminen ei rajoitu informanttieni mukaan vain kasvokkainisiin kohtaamisiin, vaan informanttieni kertoman perusteella myös esimerkiksi sosiaalinen media toimii alustana, jonne vaihto-oppilaat itse ja heidän paikalliset kaverinsa tuottavat suomenkielistä sisältöä.

Juan Manuel kertoo elokuun haastattelussa, että hänellä on joitakin suomalaisia kavereita, mutta useimmat ihmiset, jotka ovat lähestyneet häntä, eivät halua puhua suomea. Eräs kaveri on jopa sanonut hänelle unohtavansa suomen kielen, koska puhuu niin paljon englantia. Toisaalta Juan Manuel kertoo samalla myös, että hänellä on muutamia kavereita, jotka ovat halukkaita puhumaan hänen kanssaan suomea: eräs tuttava on kyllä kansainvälisesti suuntautunut, mutta rakastaa Juan Manuelin mukaan suomea ja opettaa sitä hänelle, jos Juan Manuel pyytää. Toinen kaveri olisi innokas opettamaan suomea Juan Manuelille, mutta on tämän mielestä todella ujo. Yleisesti ottaen Juan Manuel sanoo, että suomalaisilta kavereilta oppii suomea, koska heiltä hän kuulee, miten suomea puhutaan, mutta he eivät luonnostaan ala opettaa tai puhua suomea Juan Manuelille ilman, että hän pyytää. Joulukuussa Juan Manuel sanoo, että hänellä on yksi kaveri, joka puhuu hänelle vain suomea. Hän voi vastata englanniksi, mutta kaveri puhuu takaisin vain suomea. Edelleen joulukuussa Juan Manuel ilmaisee omaa aktiivisuuttaan sanomalla, että hän yrittää sanoa pieniä asioita kavereilleen suomeksi, jotta nämä ymmärtäisivät, että hän haluaa oppia, koska Juan Manuel on huomannut, että kaikki vaihto-oppilaat eivät ole yhtä motivoituneita oppimaan suomea kuin hän. Ryhmässä, jossa on sekä suomalaisia kavereita että vaihto-oppilaita, puhutaan englantia. Viimeisessä eli helmikuun haastattelussa Juan Manuel sanoo, että ei ole sillä hetkellä paljon tekemisissä kavereiden kanssa, jotka puhuisivat hänelle vain suomea. Joskus jos hän viettää aikaa ryhmässä, jossa on paljon suomalaisia, hän kuuntelee, kun muut puhuvat ja joskus kommentoi jotakin englanniksi.

Myös Lucian kertomasta on havaittavissa turhautumista liialliseen englannin kielen käyttöön joulukuun haastattelusta alkaen. Erityisesti hän puhuu siitä perheen yhteydessä (ks. luku 4.1.4), mutta mainitsee, että samoja ongelmia on myös kavereiden kanssa:

(27)

A: Seems like you have been really active um...like actively trying to you know...understand and repeat and so on.

L: But sometimes like...also for Fin-...like my Finnish friends is difficult to change languages to...I don't know why. Like I mean...is your mother tongue language so why you are speaking English with me. Sometimes like automatically. I'm like you are too kind for me.

A; Yeah. They...maybe it's just like they need a habit for like sticking to Finnish...kind of...even if sometimes it's a little bit difficult but...you know...

L: Yeah. But...like I have friends that they like more to speak in English than in Finnish. So I'm like...why you are my friend.

(14.12.2019)

Lucian kertomasta ilmenee, että toisaalta puheen vaihtuminen englanniksi tapahtuu automaattisesti tai koska kaverit haluavat Lucian varmasti ymmärtävän, mutta toisaalta osa kavereista nimenomaan haluaa puhua mieluummin englantia kuin suomea, kuten osa Juan Manuelin kavereista. Informanttieni puheista kuvastuu se, että nuorten maailma on nykyään hyvin kansainvälinen ja monikielinen, ja on hyvä muistaa, että osittain juuri se mahdollistaa kansainvälisten suhteiden luomisen, joten suomen välttelyä ei tarvitse nähdä vain ongelmana.

Informanttieni sosiaaliset verkostot eivät näytä kehittyvän yhtä lineaarisesti kuin Colemanin (2015) edellä esitellyssä mallissa, jossa verkostojen ajatellaan kehittyvän siten, että ensin luodaan enemmän suhteita ei-paikallisiin, minkä jälkeen verkostoihin voi liittyä myös paikallisia, jos vaihto-opiskelijat ovat aktiivisia. Juuri näin kävi Sauerin ja Ellisin (2019) tutkimuksen Janalla (ks. luku 2.3). Lucialla näyttää olevan alusta alkaen sekä ulkomaalaisia että paikallisia kavereita, eikä Juan Manuelinkaan haastatteluiden perusteella ole havaittavissa suhteiden tiivistymistä paikallisten kanssa vuoden edetessä. Ero Colemanin mallin ja informanttieni sosiaalisten verkostojen kehittymisen välillä voi selittyä osittain sillä, että Coleman tarkastelee asiaa korkeakouluopiskelun- ja vaihdon näkökulmasta, kuten suurin muustakin vaihto-opiskelua koskevasta tutkimuksesta. Lukioikäiset vaihto-oppilaat asuvat yleensä paikallisissa isäntäperheissä ja he kohtaavat opiskellessaan kenties helpommin ja enemmän muita vaihto-opiskelijoita korkeakouluopiskelijoihin verrattuna, mikä voi vaikuttaa suhteiden kehittymiseen. Myös Sauer ja Ellis (2019) arvelivat, että koska heidän vähemmän paikallisiin tutustunut informanttinsa, Alia, sai heti isäntäperheessä ja urheiluharrastuksessa yhteyden paikallisiin, hänellä ei ollut niin suurta tarvetta luoda yhteyksiä muualla.

Kukaan informanteistani ei ilmaissut haastatteluissa yrittävänsä tietoisesti etäännyä muista vaihto-oppilaista tutustuakseen paremmin paikallisiin, kuten Sauerin ja Ellisin (2019) tutkimuksen Jana. Tähän on varmasti monia eri syitä, joista esitän vain arvailuja, koska en kysynyt asiasta informanteilta. Voi olla, että tutkittavani suhtautuivat alun perin vaihto-oppilaat Suomessa ensisijaisesti monikulttuurisena ja -kielisenä kokemuksena, mihin näyttäisi viittaavan se, että osa heistä mainitsi, että heillä oli mielessä monia eri kohdemaita, eikä Suomi välttämättä ollut heidän ensisijainen toiveensa. Ko. vaihto-organisaatiossa vaihto-oppilaat esittävät toivomuksia kohdemaasta, mutta eivät välttämättä päädy ensisijaisena toiveenaan olleeseen maahan. Tähän liittyen vaikutusta oli kenties myös sillä, etteivät oman tutkimukseni vaihto-oppilaat, toisin kuin Sauerin ja Ellisin (2019) tutkimuksessa, osanneet juurikaan paikallista kieltä saapuessaan vaihtomaahan, joten tutustuminen vain paikallisiin paikalliskielellä olisi ollut vaikeaa.

Eräs vaihto-opiskelijakokemuksissa yleinen ilmiö, joka ei noussut esiin haastatteluissa, ovat seurustelusuhteet paikallisten kanssa. Coleman (2015: 43) mainitsee seurustelusuhteet yhdeksi tärkeimmäksi tieksi uusiin sosiaalisiin verkostoihin vaihto-opiskeluaikana, ja huomauttaa, että seurustelusuhteiden syntyminen on todennäköistä ottaen huomioon sen, että usein vaihtoon

hakeutuvat ovat uusille kokemuksille avoimia ulospäinsuuntautuneita henkilöitä, jotka irtautuvat vaihtokokemuksen ajaksi vanhoista sosiaalisista verkostoistaan (Mts. 43). Orientaatioleirin järjestäjien mukaan tutkimukseni informanttien vaihto-organisaation säännöissä seurustelusuhteet on kuitenkin kielletty. Joko aihe ei ollut informanteilleni relevantti tai sitten he eivät halunneet kertoa aiheesta. Sauerin ja Ellisin (2019) informantit sen sijaan kertoivat käyneensä treffeillä paikallisten kanssa. Voi myös olla, että tiiviit seurustelusuhteet paikallisten kanssa ovat kuitenkin tavallisempia täysi-ikäisten korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa.

5 Oppimisen mahdollisuudet oppimiseen suuntautuneissa konteksteissa

Tässä luvussa käsittelen informanttieni kokemuksia niissä konteksteissa, joissa ensisijaisena tavoitteena on nimenomaan oppiminen (joko kielen tai muun sisällön). Nuoret kertoivat kokemuksistaan suomen oppimisesta suomen oppitunneilla ja itseksensä sekä lukiossa kielten oppitunneilla ja muilla tunneilla. Kuten epäformaalin oppimisen konteksteissa, myös näissä tilanteissa on kiinnostavaa tarkastella informanttien toimijuutta ja panostuksia.

5.1 Suomen oppitunnit ja suomen kielen itsenäinen opiskelu

Kaikki kolme nuorta kävivät iltaisin vapaan sivistystyön järjestämällä suomen tunneilla, jotka vaihto-oppilasorganisaatio maksoi. Kurssilla oli sekä muita vaihto-oppilaita että maahan pitemmäksi aikaa muuttaneita henkilöitä. Juan Manuel ja Lucia osallistuivat kurssille sekä syys- että kevätlukukaudella. Emilia osallistui kurssille vain syyslukukaudella, mitä hän perusteli sillä, että kurssi tuntui hänestä tylsältä ja lisäksi hänen mukaansa vaihto-oppilasorganisaatio ei maksaisi kevään kurssia. Yritin selvittää asiaa organisaatiosta, mutta en tavoittanut ketään antamaan lisätietoja maksukäytännöistä. Juan Manuelin ja Emilian kurssi oli syyslukukaudella kaksi kertaa viikossa 1,5 tuntia kerrallaan, Lucian kurssi puolestaan oli koko vuoden vain kerran viikossa. Juan Manuelin ja Emilian kurssilla oli käytössä oppikirjat, kun taas Lucian kurssilla opettaja jakoi monisteita. Suomen tuntien lisäksi erityisesti Juan Manuel ja Lucia kertoivat tavoista opiskella ja oppia suomea itsenäisesti. Nuoret kokivat suomen kurssin osittain hyödylliseksi, mutta kaikki ilmaisivat myös vaihtelevasti tyytymättömyyttä sitä kohtaan. Koska informanttieni kokemukset suomen kielen tietoisesta opiskelusta eroavat melko paljon toisistaan, käsittelen niitä omissa alaluvuissaan muista analyysiluvuista poiketen.

5.1.1 Emilia

Emilia kertoo syyskuussa oppineensa suomen kurssilla jonkin verran perussanastoa kuten fraaseja ja numeroita. Joulukuun haastattelussa hän toisaalta kertoo, että koki kurssin tylsäksi, eikä aio jatkaa kurssia keväällä. Osittain tähän päätökseen vaikutti hänen mukaansa myös se, ettei vaihto-oppilasorganisaatio maksaisi kevään tunteja. Kuten edellä mainittiin, Emilia osallistui kurssille vain syyslukukaudella, mikä luultavasti liittyy maksullisuusongelman lisäksi siihen, että Emilialla ei vaihdon alkaessa näyttänyt olevan yhtä korkeita tavoitteita suomen oppimisen suhteen kuin muilla informanteilla. Joulukuun haastattelussa Emilia mainitsee kolme asiaa, jotka liittyvät itseksensä oppimiseen: ensinnäkin hän kertoo yrittävänsä lukea loppuneen suomen kurssinsa oppikirjaa silloin

tällöin itsekseen, toiseksi hän osti suomenkielisen kalligrafiaa käsittelevän kirjan ja lisäksi hän kertoo vaihtaneensa puhelimen kielen suomeksi noin viikon ajaksi:

(28)

E: I have the book and **I try**...not much I don't [en saa selvää] but **I try** something like one time of the week or two times in...or maybe...I don't know two times the same week and then next not but you know.

(...)

E: I bought like the book...the calligraphy book. And like in Finnish but **I try** translator because like to try understand like...I want learn. And for that reason like I buy in Finnish because have one in English but it is like...okay **I try** learn Finnish language

(...)

E: In my phone I put...now in my phone is in English. But one month before I put my phone in Finnish...and it's so funny because I don't understand and **I try** like...I really need like then help with my host family like...okay I don't know who say this. I need help. And then I...I maybe I have one week and then is like...okay I can't.

(17.12.2019)

Edellä estetyissä maininnoissa ilmaus / *try* esiintyy usein, mikä kenties viittaa siihen, että ne ilmentävät ensisijaisesti aikomuksia, eivät välttämättä toteutuneita tai onnistumisen iloa tuottaneita oppimiskokemuksia. Etenkin maininnassa puhelimen kielen vaihtamisesta korostuu kokemus vaikeudesta. Kuten luvussa 2.1 todettiin, oppimisen voi ajatella olevan sellaisten taitojen kehittymistä, jotka auttavat oppijaa hyödyntämään ympäristön resursseja yhä paremmin. Puhelimen kielen vaihtaminen suomeksi oli liian vaikeaa, koska samalla Emilialla ei näyttänyt olevan tarpeeksi muuta, joka olisi tukenut hänen suomen kielen oppimistaan.

5.1.2 Juan Manuel

Haastattelujen perusteella Juan Manuel vaikuttaa analyyttiseltä ja määrätietoiselta kielen oppijalta, joka ei lannistu pienistä vastoinkäymisistä lukuvuoden varrella. Jotakin määrätietoisuudesta kertoo jo se, että Juan Manuel osallistui kahdeksan kerran yksityisopetukseen etäyhteyden avulla ennen Suomeen tuloa. Syyskuun haastattelussa Juan Manuel kertoo tyytymättömyydestä suomen kurssia kohtaan. Hän toteaa, ettei ole kokenut kurssia erityisen hyödylliseksi, koska hänen mielestään siellä vain tehdään ja tarkistetaan tehtäviä oppikirjasta, josta hän ei pidä:

(29)

JM: In the Finnish course it's...it would be better to ha...just study...I feel that I'm better...it would be better...is like [en saa selvää] I just study by myself. Because...in the first place I don't like the book. I don't understand the book. I don't understand this.

(Tässä välissä hän vertaa kirjaa Suomen mestari -oppikirjaan, joka on hänestä paremmin jäsennelty.)

JM: It (kurssilla käytetty kirja) just drives me crazy because it is so disorganized.

A: So you would like it to be more organized.

JM: Yeah...the first place I don't like the book. In the second place...I don't know why the teacher is there because she's just doing the exercises with us. Here I just like going to the course because we actually do check like...we have the teacher so she...does the exercises with us...after us...so I can check if they are okay or not. But I don't see any other thing that is very useful

(25.9.2019)

Toisaalta Juan Manuel myöntää oppineensa tunneilla jonkin verran ja pitää hyvänsä sitä, että tunneilla on pakko puhua suomea ainakin vähän. Hän kokee myös hyödylliseksi sen, että kurssilla kuulee helpompaa suomea. Juan Manuel sanoo heti haastattelun alussa aikovansa jatkaa kurssia kevätlukukaudella. Hänen pohdintansa suomen tunneista ja eri oppikirjojen eroista vahvistaa vaikutelmaa analyttisestä ja tietoisesta lähestymistavasta kielen oppimiseen. Lisäksi aikomus jatkaa kurssia tyytymättömyydestä huolimatta kuvastanee sinnikkyyttä, jolla hän suhtautuu suomen oppimiseen. Näyttäisi siltä, että kun tavoitteet ovat korkealla ja kun nauttii kielen opiskelusta ja kokee olevansa siinä hyvä, opetuksessa koetut ongelmat eivät yleensä pysäytä opiskelua, kun taas motivaation tai kielen opiskelun taitojen ollessa vähäisemmät, tylsäksi koettu kurssi jää herkästi kesken, kuten Emilian kohdalla mahdollisesti kävi. Joulukuun ja helmikuun haastatteluissa Juan Manuel ei enää esitä kritiikkiä suomen kurssia kohtaan.

Juan Manuelin motivaatiossa suomen kielen opiskelua kohtaan on nähtävissä haastattelujen perusteella kehityskulku, jossa odotukset, motivaatio ja panostus ovat alussa erityisen korkealla, sitten tapahtuu jonkinlainen notkahdus loppusyksystä, minkä jälkeen Juan Manuel alkaa taas panostaa opiskeluun mutta omien sanojensa mukaan aiempaa maltillisemmin ja realistisemmin. Joulukuun haastattelussa Juan Manuel kertoo motivaationsa ja panostuksensa kehityksestä seuraavasti:

(30)

A: First I would like to ask you how your...how has your Finnish learning experience been so far...like overall?

JM: £Bad...no...yes£. I don't know. I was like...the last time we talked I was so excited. And like...to be honest November was a terrible month. I didn't touch my Finnish books. Like...I

still...it's not like my mind ha-...my mind has changed about learning Finnish but I didn't touch the books at all.

A: I see, yeah.

JM: So like yo-...you can't expect to learn a language from like the air...especially Finnish. It's not...doesn't work like that. So...

A: And would you say that like...um...that the...that it was the Finnish learning itself and things about Finnish and...um...[that or was it...

JM: [oh...no

A: just that life got in the way or...

JM: Yeah, kind of. But I mean also Finnish because I got really frustrated...on...I don't know. There was a week in dec-...there was a week [en saa selvää] Lapland (muistelee hiljaa itseksensä million kyseinen viikko oli). There was a week in November when I was really sad you know. But I was like...all November was like not a good month emotionally. Like good...yeah...but not like inside me...like everything was okay. So no yeah...probably was also that. But now I'm using like...now I'm thinking like *↑oh it's December I have to take vacation* so like...you always find a good excuse. But no...I'm going to come back now.

(18.12.2019)

Juan Manuel siis kertoo, että alun innostus taittui marraskuussa osittain henkilökohtaisista syistä, mutta jossakin määrin kenties myös suomen kieleen liittyvien seikkojen vuoksi, mutta näitä hän ei avaa enempää. Esimerkistä kuitenkin ilmenee, että Juan Manuel tiedostaa vahvasti oman roolinsa oppimisessa: "So like yo-...you can't expect to learn a language from like the air...especially Finnish...it's not...doesn't work like that. So...". Suomen oppiminen edellyttää Juan Manuelin kertoman mukaan kovasti ponnistelua, ja on ymmärrettävää, että muun lukio-opiskelun ja vaihto-oppilaselämän lomassa voimat saattavat jossakin vaiheessa ehtyä ainakin väliaikaisesti. Juan Manuelin uudelleen herännyt innostus ja aktivoituminen ovat kuitenkin havaittavissa jo samassa haastattelussa joulukuussa. Hän kertoo muun muassa mahdollisuudesta, johon hän aikoo tarttua keväällä: Juan Manuel kertoo pääsevänsä opiskelemaan ylimääräistä suomea kurssille, jossa on keskimäärin heikosti tai ei ollenkaan englantia puhuvia maahanmuuttajia. Osallistuminen on epävirallista. Hän mainitsee puhuneensa kurssilaisten kanssa suomeksi koulussa järjestetyn kieliviikon aikana, jolloin hän myös tutustui kurssin opettajaan. Hän pitää kieliviikon kohtaamisia maahanmuuttajaopiskelijoiden kanssa erityisen palkitsevana kokemuksena:

(31)

JM: I can actually have conversations with them because they have the same level...well better Finnish than me...but still bad Finnish let's say.

A: Oh...I mean...

JM: Well...not every...like some of them are very fluent, some of them are not. So...but like for example there's this...um...very kind guy that speaks to me a little bit slower...although he is fluent in Finnish you know. So it's like really...really nice. And they also speak...kind of kirjakieli you know cause they obviously don't have all the slang. So it's awesome.

(18.12.2019)

Juan Manuel kertoo edelleen joulukuun haastattelussa kysyneensä kyseisen kurssin opettajalta, voisiko hän osallistua heidän tunneilleen kevätlukukaudella epävirallisena oppilaana, mihin opettaja suostui. Suunnitelmansa mukaan hänellä olisi silloin neljä kertaa suomen tunteja viikossa, koska hän aikoo jatkaa myös aiempaa kurssiaan. Kun kommentoin tähän, että määrä kuulostaa isolta, Juan Manuel vastaa olevansa sitä mieltä, että oppiakseen suomea kunnolla, tarvitaan intensiivistä opetusta:

(32)

JM: That's what you need you know because in Finland it's really hard to like ((esittää ja äänitelee sukeltamista)) into the language...like...dive in.

(18.12.2019).

Helmikuun haastattelussa kysyn Juan Manuelilta, millainen hänen suomen oppimisen ja opiskelun kokemuksensa on ollut sitten viime näkemän verrattuna marraskuun vaikeuksiin:

(33)

A: How about um if you think about like your overall...because you said last time we met like November was little bit difficult and you felt a little bit blah about like...n...well I mean you were still like motivated but it had been a little bit difficult to...to...to focus um on Finnish so ho...how has it been since then? Um...like have you struggled or...

JM: No...not at all. At the...the contrary I have like...again...

A: picked up the learning?

JM: Yeah. I mean at normal rhythm not like I'm studying every day like a crazy person.

A: ((nauraa))

JM: But I'm...do my homework for my Finnish class. I have like been...I like read a little bit before the Finnish class like...in other time.

(19.2.2020)

Tulkitsen Juan Manuelin kuvauksen edellä siten, että hän panostaa edelleen suomen opiskeluun mutta kenties maltillisemmalla asenteella kuin aiemmin. Juan Manuel kertoo myöhemmin haastattelussa, että hän ei ole vielä alkanut käydä edellisessä haastattelussa manituilla lisätunneilla, koska vanhojentanssien harjoitukset ovat pitäneet hänet kiireisenä, mutta sanoo aloittavansa ne vanhojentanssien jälkeen.

Oppituntien ja muiden kanssa kommunikoinnin lisäksi Juan Manuel kertoo haastatteluissa muutamista erilaisista tavoista oppia suomea itsekseen. Syyskuussa hän mainitsee suomen kielen opetusvideot Youtubessa ja marraskuussa suomenkielisen musiikin kuuntelun kavereilta saadun soittolistan avulla. Marraskuussa hän kertoo lisäksi toisinaan harjoittelevansa suomea siten, että kävellessään kouluun hän tekee samalla mielessään lauseita suomeksi sillä hetkellä mieleen tulevista arkisista asioista. Helmikuussa hän kertoo, että on jo aiemmin laittanut katsomiinsa Netflix-sarjoihin ja -elokuvaan suomenkieliset tekstitykset. Alussa niistä ei Juan Manuelin mukaan tuntunut olevan hyötyä, mutta nyt hän kokee ne hyödyllisiksi kielitaidon parannuttua.

Juan Manuel vaikuttaa poikkeuksellisen aktiiviselta ja itseohjautuvalta kielenoppijalta, joka harjoittaa toimijuuttaan tavalla, jota voisi opettajan näkökulmasta kutsua ihanteelliseksi. On kuitenkin hyvä huomata se, ettei samanlainen toimijuus välttämättä ole kaikille mahdollista tai relevanttia. Ensinnäkin Juan Manuelilla oli Suomeen tullessaan kertomansa mukaan paljon ja myönteisiä kokemuksia kielten oppimisesta, mikä varmasti helpottaa uusien luomista, ja toiseksi hän vaikuttaa ulospäinsuuntautuneelta henkilöltä, mikä helpottaa vuorovaikutusmahdollisuuksiin tarttumista ja yhteyksien luomista. Lisäksi on hyvä muistaa, että se mikä on kullekin ihanteellista toimijuutta, riippuu henkilön päämääristä; kielen oppiminenkin on vain yksi vaihto-opiskelijoiden mahdollisista tavoitteista.

5.1.3 Lucia

Lucia on haastattelujen perusteella Juan Manuelin tavoin aktiivinen ja tiedostava suomen kielen oppija, joka panostaa suomen opiskeluun sekä suomen tunneilla että itsekseen. Lucia kertoo syyskuun haastattelussa olevansa tyytyväinen suomen kurssiinsa, koska on oppinut siellä perussanastoa ja kielioppia. Joulukuussa hän on edelleen tyytyväinen kurssiin, mutta mainitsee, että hänestä sitä voisi olla useammin kuin kerran viikossa. Helmikuun haastattelussa Lucia on kriittisempi. Ensinnäkin hän kokee, että kurssilla on edetty liian hitaasti kieliopin suhteen:

(34)

A: And do you find your Finnish course useful?

L: Sometimes yes, sometimes not. Like...I wish they could help us more. But...

A: And you were mentioning that you should move on to something else already or...

L: Yeah, because we are still seeing like the rules...where [en saa selvää] for example if you have a word with like two k's when you have to write them it's only one. And we still seeing that and I need to see other things like the future that I have to use when I want...the past...and all that kind of things that...But no...we are still in the present.

A: Mm...How much um speaking do you do in the class?

L: Depends...like depends on the classmates...you know. Because some of them wants to speak in English...some of them wants to speak in Finnish so it depends. And also which topic we are talking about. But the teacher sometimes she's like *↑say this...say what you are saying Finnish*. I'm like I don't know the past how sh-...how should I say this.

(28.2.2020)

Lucia siis kokee, että puutteelliset tiedot kieliopista, kuten imperfektistä, estävät häntä puhumasta. Imperfekti onkin hyvin tarpeellinen aikamuoto, jota olisi hyvä käsitellä jollakin tapaa jo alkuvaiheessa.

Toiseksi Lucia toivoisi, että kurssilla käytettäisiin kirjaa tai annettaisiin koko kurssin materiaali kerralla tuntikohtaisten monisteiden sijaan, koska siten hän voisi itse opiskella kielioppia omaan tahtiinsa. Kolmanneksi hän toivoisi, etteivät muut opiskelijat käyttäisi niin paljon englantia; hän toivoisi, että opettaja jopa kieltäisi jyrkästi englannin käytön. Lisäksi hänestä tunnilla käytetään liikaa aikaa peleihin, joiden sijaan hän haluaisi enemmän kieliopin opetusta ja puhumista:

(35)

L: We play a lot. And I...I don't complain about that but also yes because like we don't have that much time to see through grammar or speak more or everything. So I'm like ((tekee paheksuntaa ilmaisevia äänneitä)).

(28.2.2020)

Luciasta siis tuntuu, että pelit eivät harjoita kielioppia tai puhumista tarpeeksi tehokkaasti.

Toisaalta kurssi kuitenkin vaikuttaa ylläpitäneen tai vahvistaneen Lucian uskoa omiin kykyihinsä oppia kieltä, koska hän kertoo myös siitä, että kurssin opettaja on kehunut hänen suomen kielen puhumistaan, ja Luciasta tuntuu, että hän on kurssilla yksi eniten suomea puhuvista:

(36)

L: In my Finnish course the teacher was noticing that I was being able to speak more. For example I was like...I don't know. I was creating phrases...and she was like...*↑hyvä...hyvää työtä...*and I was like *↑yes yes yes*. So like...actually from my classmates I could be one of the one that speak more in the classes Finnish.

(28.2.2020)

Kootusti voidaan sanoa, että Lucialle näyttäisi olevan erityisen tärkeää osata kielioppisääntöjä, joihin hän viittaa useasti helmikuun haastattelussa. Hän sanoo esimerkiksi kokevansa ongelmalliseksi sen, etteivät hänen kaverinsa osaa selittää hänelle suomen kielioppia. Lisäksi hän sanoo, että hänestä on vaikea alkaa käyttää suomea enemmän juuri sen vuoksi, ettei hän osaa kielioppia:

(37)

L: I don't have like that many opportunities to speak Finnish **because I don't know that many grammar**. So that's the problem.

(28.2.2020)

Samoin kuin Juan Manuel, itseopiskeluun Lucia kertoo käyttävänsä esimerkiksi Youtuben suomen kielen opetusvideoita:

(38)

A: I know that earlier you sometimes watched some Youtube videos? Do you still do that?

L: Finnish with Anna!

A: Do you still do that?

L: Yes! £And I feel like I have been learning more with her than my Finnish course£.

A: (naurahtaa)

L: Like...she's like...Actually I don't know how many lessons there are but it last like 15 minutes or less. And...she like mention different kind of like phrases...or usual common phrases that you can use when you are like in the store or everything. And then she mention the rules and everything so I think it's good. And like in a...in a short time I'm going to be in like in the past tense. So yes...yes!

(28.2.2020)

Youtube-vieoiden katsominen ilmenee myös Lucian sanavihkosta, jossa on useita merkintöjä lokakuun ja tammikuun välillä ilmauksista, jotka ovat peräisin Youtube-opetusvideoista. Lisäksi helmikuun haastattelussa hän mainitsee, että hän vaihtoi puhelimensa kielen suomeksi jo useita kuukausia sitten. Kysyn, miten se sujui:

(39)

A: And you were able to use your phone?

L: Sometimes yes sometimes no. I was like...when...when some kind of advertisement or when I wanted to change something in...on Instagram or Snapchat I was like...wait wait wait...let me think what is this. And then I was going to settings...Sp-..in in Spanish and then I was...read okay this means this okay...now change again...and then I was able to do it.

(28.2.2020)

Hyötyäkseen puhelimen kielen vaihtamisesta Lucia joutui näkemään vaivaa, mutta lopulta vaikuttaa siltä, että vaihtamisesta tuli onnistunut oppimiskokemus.

Joulukuun haastattelussa Lucia kertoo osallistuneensa erään S2-kurssin ensimmäiselle tunnille lukiossaan, mutta jättäneensä sen kesken, koska opettaja ei uskonut hänen pärjäävän:

(40)

L: I used to have Finnish (lukiossa) but the teacher...Like I was in Finnish 10 (eli kyseessä jo vaativampi kurssi)...but the teacher told me...well maybe is...better that you like drop the course. And I was like...↑*you don't know me you don't know me you don't know*. And she said like maybe this is going to be complicated for you. I was like...↑*but in the first lesson I was understanding*. And yeah...I...the only thing that I...should...like I had to do was like drop it. So I couldn't say ↑*are you sure*.

(14.12.2019)

Tuntematta tilanteen yksityiskohtia on vaikea sanoa, olisiko Lucian todella ollut mahdotonta hyötyä kurssista, mutta ainakin Lucialle näyttää jääneen sellainen tunne, ettei opettaja tukenut hänen toimijuuttaan tilanteessa. Yleisesti ottaen voisi olla hyvä antaa vaihto-oppilaiden vapaasti kokeilla eri kursseja ja rajojaan, koska he voivat olla yllättävän sinnikkäitä. Joka tapauksessa edellä mainittu esimerkki vahvistaa vaikutelmaa siitä, että Lucia uskoo vahvasti omiin kykyihinsä kielen oppijana, mikä on varmasti tärkeä asia oman motivaation ylläpitämisessä.

5.2 Espanjan ja muiden vieraiden kielten tunnit lukiossa

Ehkä hieman yllättäen kaikki haastattelemiini nuoret mainitsevat lukion vieraan kielen tunnit hyvänä suomen kielen oppimismahdollisuutena: erityisesti ensikielensä espanjan tunnit, mutta myös muiden kielten kuten ranskan, saksan ja englannin tunnit. Nuoret kertoivat osallistuvansa espanjan tunneille, koska he voivat itse oppia siellä suomea ja samalla toimia opettajan assistentteina. Helmikuun haastattelussa Juan Manuel jopa sanoo, että sillä hetkellä espanjan ja ranskan tunnit ovat kaikkein hyödyllisimpiä tunteja lukiossa suomen oppimisen kannalta. Juan Manuel perustelee hyödyllisyyttä sillä, että tukikielenä käytetään suomea ja tunnilla on käännöstehtäviä:

(41)

JM: It (espanjan ja ranskan tunnit) is really useful because for example they say like...I don't know...they put like...for example after a text in Spanish they put the words in Finnish or they do many translate exercises or they do...listening in...Fi-...listening in Spanish and then the questions about the text that they were listening in Finnish and then they answer in Finnish and I know what they are talking about so that's really useful and the same in French.

(19.2.2020)

Kysyn samalla apuopettajuudesta:

(42)

A: Yeah, yeah. And how much do the teachers um use you as assistant teachers in Spanish classes?

JM: In the Spanish class the teacher assists...uses me a lot. But I like it...I mean it's okay. Obviously she uses me to assist in Spanish. Um I have been doing a lot of presentations in Spanish. I have been...I'm very...I go to even sometimes to classes that I'm not into to make a presentation. And I I really enjoy it. I mean...I don-...I know it doesn't help my Finnish but I...just like doing it.

(19.2.2020)

Ehdotan, että yksi syy apuopettajuudesta nauttimiseen voi liittyä itseluottamuksen vahvistamiseen, kun voi siirtyä oppijan roolista asiantuntijan rooliin:

(43)

A: Do you think it's like a boost for the..the...what is it called...confidence...and like you know when like...that you don't always have to be the one who is only learning?

JM: Well...I mean...I have never thought about it but now that you say it yeah obviously it's rewarding to be in a group of people...and like I can like talk with the teacher...fluently and they are like ↑wow...yeah £obviously it's beautiful£.

(19.2.2020)

Juan Manuel ei siis ole ajatellut asiaa aiemmin, mutta myöntää että osittain apuopettajuudesta nauttiminen saattaa liittyä siihen, että pääsee hetkeksi asiantuntijan rooliin. Roolien vaihtumisesta on kyse myös seuraavassa esimerkissä, jossa Juan Manuel kertoo suomalaisen kurssikaverin kannustavasta asenteesta espanjan tunnilla. Hän vertaa sitä siihen, miten hän itse tai muut argentiinalaiset saattaisivat suhtautua kielivirheisiin eri tavalla, kun kyseessä on ei-ensikielisten espanja:

(44)

JM: Finnish people love when you speak Finnish. Yeah, yeah...that is very...uhm...like nice you know. Cause in Argentina we tend to...like Argentina is like cool place to go to exchange I'm sure of it because we are very welcoming but when you make a mistake...well...depends a lot...but like some people do like kind of laugh. Like for example (nauraa) the other day I was in this Spanish class and I don't know...my classmate told something super bad like...with a very strong pronunciation and I started laughing. And like maybe for him it's really mean you know. And then I said like oh my god like he hears me all day like [en saa selvää] because in Spanish

class I'm always like reading Finnish things so I always ask him and he answer like he always helps me and he never laughs at me.

(18.12.2019)

Oman ensikielen oppitunneilla käyminen näyttää siis hyödylliseltä muutenkin kuin vain siellä opitun suomen kielen kannalta: siellä vaihto-oppilas voi muun muassa ottaa roolin oman ensikielensä asiantuntijana ja ei-ensikielisten puhujien kielenkäytön arvioijana, mikä taas voi edesauttaa ymmärrystä käänteisissä tilanteissa. Lisäksi kielten tunneilla voi syntyä kaverisuhteita paikallisten ja vaihto-oppilaiden välillä, jolloin syntyy mahdollisuus myös luokan ulkopuoliseen tandem-oppimiseen.

Myös Emilia kertoo kaikissa haastatteluissa espanjan tuntien hyödyllisyydestä suomen oppimisessa: syyskuussa hän sanoo, ettei ole oppinut vielä suomea muilla lukion tunneilla kuin espanjassa, joulukuussa hän mainitsee oppineensa espanjan tunneilla tunnistamaan mm. komparatiivimuotoja ja edelleen helmikuussa hän kertoo, että espanjantunneilla hänen on helpompi oppia suomea kuin isäntäperheessään, koska siellä hän kuulee helppoa suomea ja espanjan opettaja jopa yrittää auttaa häntä oppimaan suomea:

(45)

E: Actually I don't think I learn a lot new in in my family. Maybe I learn a little bit because now I took in my Spanish class...like really easy Spanish because don't have other and yes it's...for me it's really funny. Because the listening is like *↑hello I am...*but in Spanish...but of course I can understand that.

(...)

E: My teacher really try to like teach me like Finnish so I...

A: The Spanish teacher?

E: Yes, so... like it's more easy like learn Finnish now in my Spanish class than in my house.

(21.2.2020)

Hänestä on hyödyllistä, että sanastot on jo valmiiksi käännetty omalle ensikielelle ja lisäksi hän pitää siitä, että opettaja on kieltänyt englannin käyttämisen espanjan tunneilla. Kuten Juan Manuel, myös Emilia kertoo pitävänsä siitä, että opettaja käyttää häntä toisinaan apuna espanjan kielen asiantuntijana. Toisaalta hän sanoo, että joskus tunneilla on tylsää, kun esimerkiksi tehdään yksinkertaisia kuunteluharjoituksia espanjaksi.

Lucia mainitsee espanjan ja muiden kielten tunnint hyödyllisiksi suomen oppimisen kannalta joulukuun ja helmikuun haastatteluissa. Lucia opiskeli lukiossa seurantajakson aikana myös englantia, saksaa ja ruotsia, mikä kertonee innostuksesta kielten opiskelua kohtaan. Lucian mukaan oppimista helpottaa espanjan tunneilla se, että kotitehtävät ovat suomeksi ja espanjaksi, eikä tarvitse käyttää englantia välikielenä. Lucia sanoo tiedostavansa, ettei kaikilla vaihto-oppilailla ole

mahdollisuutta osallistua äidinkiелensä tunneille, joten hän on hyvin tyytyväinen omaan tilanteeseensa. Lucia mainitsee, että suomen puhumista on helppo harjoitella juuri vieraiden kielten tunneilla:

(46)

L: I think in every language class...is a way to speak...because they are speaking Finnish because is like the äidinkieli so it's like they are speaking that all the time and they just like try to learn the other language. So I think it's easier when is that. Because then when you have like the normal lesson for example biology or some kind of that...is more like...specific...ehh language or dialect or whatever and you are like...

A: And maybe also um it's more like the teacher is speaking and then...or I don't know

L: Yeah, and the other like...people are like just with the computer doing assignment or...that kind of things...so I think it's better the language...part.

(28.2.2020)

Vaikuttaa siis siltä, että verrattuna muihin lukion tunteihin oppiminen vieraiden kielten tunneilla voi olla helpompaa siksi, että siellä sanasto on arkisempaa ja lisäksi kielten tunneilla näyttäisi myös olevan enemmän vuorovaikutusta kuin monilla muilla lukion tunneilla. Seuraavaksi käsittelem erikseen informanttien ajatuksia muista lukion tunneista.

5.3 Muut lukion tunnit

Tutkimuksen seurantajakson aikana kukin nuori kertoi opiskelleensa seuraavia sisältöjä (mahdollisesti he opiskelivat muitakin aineita, joita eivät maininneet): Emilia mainitsi seurantajakson aikana kielistä espanjan ja englannin ja muista aineista filosofian, matematiikan, arkkitehtuurin, biologian, taloustieteen ja liikunnan, Lucia mainitse englannin, espanjan, saksan, ruotsin, draamatunnit, kuvataiteen, matematiikan, historian, liikunnan ja vanhojentanssitunnit ja Juan Manuel saksan, espanjan, ranskan, draamatunnit, historian psykologian, keramiikan ja vanhojentanssitunnit. Yleisesti ottaen informanttien puheissa lukion muut kuin kielten tunnit eivät nouse erityisen suosituksi aiheeksi, kun kysyn suomen kielen oppimisen mahdollisuuksista. Osittain tämä voi johtua suullisen vuorovaikutuksen vähäisyydestä reaaliaineiden tunneilla, mihin Luciakin viittaa esimerkissä 46 edellä olevassa luvussa. Lucia ja Emilia sanovat molemmat syyskuun haastatteluissaan, etteivät vielä tuolloin koe oppineensa suomea lukion tunneilla kielten tunnit pois lukien. Lucian mukaan tämä johtuu siitä, että tunneilla puhutaan liian nopeasti ja sanat ovat yleensä eri muodossa, kuin missä hän on sanat oppinut. Emilia ei missään vaiheessa seurantajakson aikana kerro oppineensa merkittävästi lukion

muilla kuin kielten tunneilla. Tätä voi verrata Lapkinin ym. (1995, ks. luku 2.3) tutkimukseen, jossa koulu ei tarjoutunut hyvänä mahdollisuutena kanadalaisvaihto-oppilaille harjoitella ranskaa, koska siellä opetusta ei ollut muokattu vaihto-oppilaiden tarpeisiin sopivaksi. Lapkinin ym. tutkimuksessa kyse oli kuitenkin vain kolmen kuukauden vaihdosta. Oman aineistoni mukaan tunneilla käyminen näyttäisi helpottuvan ainakin Lucian ja Juan Manuelin kohdalla asteittain. Joulukuussa Lucia kertoo jo ymmärtävänsä tunneilla paremmin ja helmikuussa hän mainitsee palkitsevista kokemuksista historian tunneilla:

(47)

L: Usually like in this...in this history...we are seeing everything in Finnish. And sometimes like the teacher put some videos in English but usually Finnish. So I'm happy. Because I'm understanding what they are talking. And I had been doing some like assignments in Finnish. And I have like one good grade so I'm happy.

(28.2.2020)

Juan Manuel sen sijaan kertoo jo syyskuun haastattelussa pitävänsä lukion tunteja hyödyllisinä, koska vaikka ne tuntuvat vaikeilta, tunneilla on pakko kuunnella suomea. Tämä kenties liittyy yleisemmin siihen, että Juan Manuel näyttää suhtautuvan kaikkiin tilanteisiin mahdollisina oppimistilanteina, ja lisäksi hän näyttää nauttivan haasteista (helmikuun haastattelussa Juan Manuel esimerkiksi toteaa: "I work good under pressure" (19.2.2020)). Syyskuussa Juan Manuel kertoo, että erityisesti historian tunnit ovat hyödyllisiä, koska historianopettaja auttaa vaihto-oppilaita esimerkiksi tiivistämällä aiheet englanniksi ja lisäksi siellä samat tärkeät sanat toistuvat usein. Juan Manuel kertoo oppimisprosessistaan:

(48)

JM: In history the words are repeating constantly. (...) And obviously I don't concentrate in the things that doesn't repeat. I concentrate on the thing that does repeat. I remember...um...I don't I don't remember the word now...

A: You would if you saw it. So now I think this phase the first phase is this passive learning...understanding.

JM: Yes, yes, yes totally totally yes. Um...this word was about like founding cities like foundation of cities...and...

A: perustaa, maybe like...

JM: Yes, yes exactly yes....and it repeated like all the class...I was like oh okay I know this word now...and next (...) the other class when I saw perustaa in a phrase I was like okay I know what this mean I don't need to translate this...and I could translate everything else.

(25.9.2019)

Juan Manuel siis käyttää tietoisesti oppimisstrategioita. Joulukuun haastattelussa Juan Manuel kertoo lisää historian tunteista, jotka ovat sillä hetkellä hänen ainoa reaaliaineensa. Juan Manuelin kertomassa korostuu erityisen aktiivinen toimijuus, joka yhdessä opettajan tuen ja muistiinpanojen kanssa mahdollistaa tunnin seuraamisen ja oppimisen:

(49)

JM: My history teacher...History is the only lesson that I'm taking now that is an actual like class and it's like not art or vanhat (vanhojentanssit) or like theater. So like when actually people write. So this teacher is a very good teacher but he only gives like speech you know. And he makes you write. That's amazing if you understand the language. But I said to him like...please like...and he is telling me like you can do like things in English [en saa selvää] I do not care about [en saa selvää]...and he to...I told him like can I have your notes and he told me *I don't have notes* and I told him like do you have old notes and he told me yeah I have old notes. So now he uses his old notes. And like for example...I have like ((näyttää minulle historian suomenkieliset muistiinpanot))...this like...He gives me like every class what he's...Oh he speaks so much. But he also he speaks so fast that eve-...sometimes I just concentrate on the notes cause following the notes and him is *hhh* (ilmaisee turhautumista). So I just do like this ((osoittaa historian muistiinpanojaan)). Now I have come to a point where I can...wh-...maybe I just need to translate like some key words of the phrase.

(18.12.2019)

Helmikuun haastattelussa Juan Manuel sanoo pitävänsä kieliä hyödyllisimpinä oppiaineina suomen oppimisen kannalta. Helmikuussa hän kertoo lisäksi, että teatteritunnit ovat hänestä hyödyllisiä, koska siellä hän on kuunnellut muiden oppilaiden suomenkielisiä esityksiä ja myös koska teatterissa kielen tukena ovat kehonkieli, ilmeet ja eleet. Kun kysyn Juan Manuelilta, miksei hän pidä keramiikan tunteja hyödyllisinä, hän mainitsee syyksi sen, että siellä on paljon muita vaihto-oppilaita, joiden seurassa hän on.

Nuorten sanavihkoissa muilta kuin kielten tunneilta poimittuja ilmauksia on vain vähän. Lucialla on lukion kielten tunneilta tai kielten kotitehtävistä merkintöjä 40² eri päivältä, kun taas muilta tunneilta vain kolme, kaksi historian tunneilta ja yksi liikunnan tunnilta. Lucia ei siis näyttäisi tietoisesti pitäneen muiden kuin kielten tunteja suomen kielen sanojen oppimisen kannalta erityisen otollisina. Juan Manuelilla puolestaan on lukion kielten ja muiden lukion oppiaineiden tunneilta kultakin saman verran merkintöjä: kuusi merkintää lukion kielten tunneilta ja kuusi muiden oppiaineiden tunneilta

² Erityisesti Lucialla on sanavihkossaan yhden päivän kohdalla useita sanoja tai lauseita, mutta ne ovat yleensä peräisin samasta lähteestä. Kun viitataan merkintöjen lukumäärään, kaikki saman päivän merkinnät on laskettu yhdeksi merkinnäksi.

(yksi maantiedon tunnilta, viisi historian tunnilta). Yhteensä Juan Manuelilla on siis ylipäätään suhteessa hyvin vähän merkintöjä lukion tunneilta, ja hänen strategianaan näyttääkin olleen keskittyä erityisesti oppituntien ulkopuoliseen ympäristöön sanavihkon sanojen ja ilmausten lähteenä. Emilialla on vain yksi merkintä, joka on merkitty olevan peräisin lukion kielten tunneilta, eikä muihin tunteihin ole viittauksia.

6 Informanttien suhtautuminen epäformaaleihin ja formaaleihin oppimisen konteksteihin

Vertaan tässä alaluvussa Lucian ja Juan Manuelin lähestymistapoja suomen oppimiseen erilaisissa oppimisen konteksteissa. Analyysini perustuu sekä haastatteluaineistoon että informanttien sanavihkoihin. Emilia on jätetty vertailusta pääosin pois, koska hän ei kertonut merkittävistä panostuksista suomen kielen oppimiseen ja lisäksi valtaosasta hänen sanavihkonsa sanoista puuttuu kontekstietoa (päiväkohtaisia merkintöjä on reilu 100, joista vain noin 20 sanassa on konteksti-merkintä), joten en pysty analysoimaan hänen suomen kielen oppimisen tapojaan samalla tavalla.

Verrattaessa Lucian ja Juan Manuelin lähestymistapoja suomen oppimiseen voidaan sanoa, että molempien informanttien haastatteluissa korostuu tietoisuus ja toimijuus kielen oppijana, mutta eroja näyttäisi olevan esimerkiksi siinä, mitä he ajattelevat, että heidän pitää osata, ennen kuin kieltä voi alkaa itse tuottaa ja lisäksi siinä, millaisissa tilanteissa he helpoiten näkevät oppimisen mahdollisuuksia. Vaikuttaa siltä, että Luciasta tuntuu turvallisimmalta nojata sääntöihin ja hän haluaa varmistaa, että hän puhuu kielipillisesti oikein. Tähän viittaavat muun muassa luvussa 5.1.3 esitetyt esimerkit 34 ja 37 ja Lucian huomautus siitä, että hänestä on ongelmallista, etteivät hänen kaverinsa osaa selittää hänelle kieliooppia (ks. luku 4.2). Samalla voi olla, että pyrkimys kielipilliseen oikeellisuuteen estää osittain kokeilemasta kieltä arkielämän tilanteissa. Juan Manuelista puolestaan näyttäisi tuntuvan luontevalta kokeilla suomen puhumista jo ennen kuin osaa sääntöjä, vaikka virheitä tulisikin, kuten esimerkki 5 (luku 4.1.1) ja 18 (luku 4.1.5) osoittavat. Tähän viittaa myös se, mitä Juan Manuel sanoo syyskuun haastattelussa, kun kysyn häneltä, onko hänellä lempisanoja suomeksi. Hän mainitsee yhtenä esimerkkinä sanan *mene*:

(50)

JM: I like the word mene. Like the verb...because you can use it for everything...I just...I just...if I have to say something I just like...mene...mene...mene...*it's correct* (nousevalla kysyvällä intonaatiolla)...*we don't know...we don't care...I just say it.*

(25.9.2019)

Myös Juan Manuelin sanavihko ilmentää taipumusta kokeilla kieltä rohkeasti. Toisin kuin Lucia ja Emilia, Juan Manuel on kirjoittanut kontekstiedot sanavihkoonsa pääosin suomeksi. Lauseissa on kielipillisiä ja leksikaalisia virheitä, mutta lähes kaikki niistä ovat ymmärrettäviä (ks. esimerkkejä taulukosta 1, luku 4.1.3).

Juan Manuel myös kertoo Luciaa enemmän arkipäiväisistä tilanteista ja tapahtumista, joiden ensisijaisena tai ainoana päämääränä ei ole kielen oppiminen mutta joissa hän on kiinnittänyt

huomiota kieleen ja joissa hän on saanut onnistumisen kokemuksia, kun on huomannut osaavansa käyttää suomea ymmärtääkseen tai tullakseen ymmärretyksi. Ensimmäinen maininta tällaisesta tilanteesta esiintyy syyskuun haastattelussa, kun Juan Manuel sanoo ymmärtäneensä, että radiossa puhuttiin uuden kauppakeskuksen avaamisesta. Joulukuun haastattelussa hän kertoo lisää palkitsevia kokemuksia: hänen onnistui asioida suomeksi jäähallin kassalla, hän pystyi juttelemaan vähän maahanmuuttajakurssiksi kutsumansa kurssin opiskelijoiden kanssa ja hän ymmärsi pääkohdat siitä, mitä koulun kieliviikolla pidetyssä esitelmässä sanottiin. Helmikuussa hän kertoo iloinneensa siitä, että hän ymmärsi vaihto-oppilasorganisaation tapahtumassa pidettyä esitelmää ja lisäksi hän ymmärsi ohjeet ja vastasi suomeksi, kun heitä neuvottiin oikeaan pöytään samassa tapahtumassa. Se, että kertoo haastattelussa tällaisista tilanteista ei tietenkään vielä automaattisesti tarkoita, että niitä olisi enemmän kuin muilla informanteilla, jotka eivät korosta vastaavia tilanteita, mutta haastattelujen perusteella nämä tilanteet ovat Juan Manuelilla ainakin paremmin tietoisessa muistissa, jolloin niitä voi kenties käyttää helpommin itsensä motivointiin.

Lucian ja Juan Manuelin sanavihkojen voi ajatella kertovan lisää siitä, miten he suhtautuvat eri tilanteisiin oppimismahdollisuuksina. Suurin osa Lucian ilmauksista on peräisin suomen tai espanjan tunneilta tai oppikirjoista sekä Youtube-opetusvideoista, eli tilanteista, joissa ensisijainen päämäärä on kielen oppiminen. Tällaisia merkintöjä on hänellä noin 70 eri päivältä, kun taas niitä päiväkohtaisia merkintöjä, joissa on selvästi jokin muu kontekstieto (esimerkiksi perhe, kaverit, ruuanlaitto ja kauppa), on noin 25 eri päivältä. Juan Manuelilla puolestaan on vain 17 merkintää, joissa ilmaus on selvästi kielten oppitunnilta tai kielten oppikirjoista, kun taas merkintöjä, joissa tulkitseen kontekstin olevan selvästi muu kuin kielen oppitunti tai oppikirja, on reilu 40. Luvut ovat vain suuntaantavia, koska sekä Lucialla että Juan Manuelilla puuttuu kontekstimerkintöjä tai ne ovat epäselviä. Näin on erityisesti Juan Manuelin sanavihkossa, jossa useiden sanojen kohdalla lukee esimerkiksi ”I asked a friend” tai pelkästään ”kysyin”, eli ei ole selvää kysyikö hän sanaa tai ilmausta oppitunneilla vai niiden ulkopuolella. Joka tapauksessa lukujen vertailu viittaisi siihen, että Lucia suuntautuu erityisesti oppitunneilla, -kirjoissa tai opetusvideoissa esiintyvään kieliainekseen, kun taas Juan Manuel näyttäisi käyttävän useammin kaikenlaisia arjen tilanteita hyväkseen oppimisessa ja pohtii aktiivisesti, miten jokin asia ilmaistaisiin suomeksi. Esitän alla muutaman esimerkin Juan Manuelin merkinnöistä, joissa jokin arjen tilanne tai jokin, mitä hän on halunnut sanoa, on johtanut ilmauksen etsimiseen (lisää esimerkkejä on taulukossa 1 luvussa 4.1.3):

räntä - ensimmäinen räntä syksyssa (ei päiväystä mutta luultavasti lokakuulta)

ihastunut - Mä olen ihastunut suomesta? search how I feel (ei päiväystä mutta luultavasti lokakuulta)

kauneimmat joululaulut - minä menin konsertiin (15.12.)

Monelta? - Mä tarvitsen kun minä halua kysymys mitä kello jotain tapahtua (3.1.)

Tässä luvussa esitellyn vertailun tarkoitus on osoittaa, että vaihto-oppilailla on erilaisia suomen oppimisen tarjoumia, jotka riippuvat erilaisten ympäristöjen (kuten perheet ja ystävät) lisäksi heidän yksilöllisistä lähestymistavoistaan kielen oppimiseen. Samalla on tärkeää huomata, että riippumatta erilaisista lähestymistavoistaan sekä Lucia että Juan Manuel näyttivät oppivan suomea lähtötasoonsa nähden hyvin, minkä uskon johtuvan heidän vahvasta panostuksestaan oppimiseen. Lisäksi on hyvä muistaa, että lähestymistavan omaksuminen ei välttämättä ole valinta, jonka kielenoppija voi helposti tehdä, vaan se voi riippua esimerkiksi yksilön aiemmista kielenoppimiskokemuksista, persoonallisuudesta ja erilaisista vahvuuksista kielen oppimisessa (ks. esim. Ortega 2009 persoonallisuuden ja erilaisten vahvuuksien, kuten foneettisen koodauskyvyn, suhteesta kielen oppimiseen).

7 Lopuksi

Aiempien vaihto-opiskelua ja vaihto-oppilaiden kielten oppimista kartoittaneiden tutkimusten tavoin omakin tutkimukseni vahvisti sen, että paikallisen kielen oppiminen vaihdon aikana on mahdollista, mutta ei välttämättä nopeaa, automaattista tai vaivatonta. Monen vaihto-oppilaan suomen oppiminen lienee kohtalaisen vähäistä, kuten Emilian kohdalla näytti olevan. Tähän vaikuttivat Emilian tapauksessa luultavasti monet seikat, kuten se, että hän keskittyi englannin kielen oppimiseen, eikä hänellä ollut paljon aiempaa kokemusta vieraan kielen opiskelusta. Vaikutusta oli ehkä myös sillä, että hän sijoittui Helsinkiin, jonka lukioissa on paljon muita, myös saman ensikielen jakavia vaihto-oppilaita. Samalla Emilian perheissä näytettiin puhuvan keskimäärin vähiten suomea verrattuna muihin informantteihin. Emilia myös lopetti suomen opiskelun syksyn jälkeen, ja ilman vahvaa omaa panostusta suomen oppimiseen vaihto-oppilaan näyttäisi olevan vaikea oppia suomea. On kuitenkin syytä edelleen muistaa, että kohdemaan kielen oppiminen on vain yksi mahdollisista vaihto-oppilaiden tavoitteista. Usein yhtä tärkeitä tavoitteita ovat esimerkiksi uusien kokemusten hankkiminen sekä itseluottamuksen ja itsenäisyyden kehittyminen (Coleman 2015: 38). Emilian kohdalla myös englannin kielen oppiminen oli tärkeä kokemus. Yleisesti ottaen uskon kaikkien informanttieni suhtautuneen vaihto-oppilasvuoteen Suomessa monikulttuurisena ja -kielisenä kokemuksena, jossa suomen kieli on vain yksi niistä kiinnostavista asioista, joihin vaihdon aikana voi tutustua.

Kansainvälisestä suuntautumisesta huolimatta Lucian ja Juan Manuelin tapaukset osoittavat, että Suomeen saapuu myös vaihto-oppilaita, jotka panostavat vahvasti suomen oppimiseen, ovat hyvin tavoitteellisia siinä ja näyttävät nauttivan suomen oppimisen prosessista. Haasteista huolimatta Lucia ja Juan Manuel käyttivät aktiivisesti hyväkseen monenlaisia suomen oppimisen tarjoutumia erilaisissa konteksteissa kuten isäntäperheessään, kavereidensa kanssa, lukiossa, suomen oppitunneilla ja itseksensä. Myönteisenä tuloksena isäntäperheiden osalta voidaan pitää sitä, että suurimassa osassa perheitä vaihto-oppilaat näyttivät viihtyvän ja heidät otettiin mukaan perheiden arkeen perheenjäseninä, mikä on hyvä lähtökohta kielen ja kulttuurin oppimiselle. Lucia ja Juan Manuel käyttivät perheissään myös suomea, joskaan ei siinä määrin kuin he toivoivat. Englannin liiallisen käytön torjumisessa vaihto-oppilaiden oma toimijuus näytti saavuttavan rajansa: Lucia ja Juan Manuel yrittivät pitää suomen kommunikoinnin kielenä, mutta kokivat voimattomuutta, kun yrityksistä huolimatta perheet eivät kyenneet käyttämään enemmän suomea heidän kanssaan. Isäntäperheet näyttäisivätkin tarvitsevan enemmän koulutusta ja konkreettisia vinkkejä vaihto-oppilaiden oman toimijuuden tukemiseen silloin, kun vaihto-oppilas todella itse haluaa oppia suomea. He näyttäisivät tarvitsevan neuvoja siihen, miten suomea voi käyttää sitä heikosti osaavan henkilön kanssa ja miten sietää sitä, ettei vaihto-oppilas ymmärrä kaikkea, mitä sanotaan. Vaihto-oppilaat kokivat hyväksi sen, jos isäntäperheeseen tai sen lähipiiriin kuului englantia taitamattomia henkilöitä,

jolloin suomen käytölle oli välitön tarve, mikä osoittaa, että he kyllä sietävät ei-sujuvaa kommunikaatiota.

Informanteistani Lucia ja Juan Manuel kokivat oppivansa suomea paikallisilta ikätovereilta. Juan Manuelin tapauksessa suomen käyttäminen kavereiden kanssa vaikutti painottuvan reseptiiviseen käyttöön, eli hän esimerkiksi kuunteli tarkkaavaisesti, kun hänen kaverinsa puhuivat suomeksi. Lucia kertoi löytäneensä ystävän, jonka kanssa hän pystyi myös itse harjoittelemaan suomen puhumista. Ystävä halusi harjoitella espanjaa ja Lucia suomea, joten kyseessä oli tandem-oppiminen eli vastavuoroinen harjoittelu, jossa molemmat voivat oppia toistensa kieltä. Kaikki informantit kuitenkin mainitsivat sen, että paikallisiin tutustuminen ei ollut aina helppoa erityisesti siksi, että lukiolaiskaverit vaikuttivat ujoilta ja lisäksi kiireisiltä, koska suomalainen lukio edellyttää heiltä tiivistä työskentelyä. Lisäksi suomen oppimista kavereiden kanssa estää se, että yhteisenä kielenä käytetään pääosin englantia. Tämä on kuitenkin mielestäni hyvin ymmärrettävää siitäkin syystä, että Suomeen tulevat vaihto-oppilaat aloittavat suomen oppimisen yleensä alkeistasolta. Kun kaverisuhteita paikallisiin voi olla muutenkin haastavaa luoda, ei ehkä halua tehdä kielestä estettä kommunikoinnille. Lisäksi suomalaiset nuoret ovat yleensä innostuneita puhumaan englantia ulkomaalaisten kanssa. Kukaan informanteistani ei haastattelujen perusteella yrittänyt tietoisesti etäännyä muista vaihto-oppilaista viettääkseen aikaa vain paikallisten kanssa, minkä arvelen johtuvan muuan muassa heidän kansainvälisestä asennoitumisestaan vaihto-aikaan sekä vähäisistä suomen kielen taidoistaan vaihdon alussa.

Vapaan sivistystyön suomen kurssilla käyminen oli Lucian ja Juan Manuelin mielestä hyödyllistä ja he olivat sitoutuneet niillä opiskeluun, mutta he esittivät myös kritiikkiä opetuksen laatua ja määrää kohtaan. Lucian ja Juan Manuelin omat toimet oppimisen tehostamiseksi näyttäytyivätkin yhtä tärkeinä kuin suomen tunneilla käyminen: molemmat muun muassa panostivat kotitehtäviin, katsoivat oma-aloitteisesti Youtube-opetusvideoita ja pyrkivät (joskaan eivät välttämättä onnistuneet) opiskelemaan ylimääräisillä suomen kursseilla heille osoitettujen suomen tuntien lisäksi. Lisäksi he kertoivat muista toimista kuten puhelimen kielen vaihtamisesta suomeksi ja ohjelmien katsomisen suomenkielisillä tekstityksillä. He myös panostivat heille antamaani sanastonkeruutehtävään. Vaihto-ohjelman kustantamat suomen oppitunnit siis näyttivät tukevan oppimisprosessia, mutta informantit kokivat tarvitsevansa paljon muutakin opiskelua taitojensa parantamiseksi.

Eryteisesti Juan Manuelin kohdalla motivaatiossa ja panostuksessa oli nähtävissä kehityskulku, jossa alun erityisen vahva panostus väheni hänen mukaansa huomattavasti joksikin aikaa loppusyksystä, minkä jälkeen hän alkoi jälleen panostaa suomen opiskeluun tarmokkaasti mutta kenties hieman vähemmän kuin aivan alussa. Jonkinlaiset vaikeudet vaihto-oppilasvuoden aikana lienevät väistämättömiä, mutta merkittävää Lucian ja Juan Manuelin kohdalla oli se, että kummankaan

tutkittavan panostus suomen oppimiseen ei seurantajakson aikana näyttänyt loppuvan kokonaan heidän kohtaamiensa henkilökohtaisten tai ympäristöstä johtuvien haasteiden vuoksi.

Lukiossa kaikki informantit pitivät hyödyllisimpinä oppiaineina suomen oppimisessa vieraiden kielten ja erityisesti oman ensikielensä eli espanjan kielen tunteja. Vieraiden kielten tunneilla käytettiin suomea tukikielenä, mikä mahdollisti oppimisen. Tunneilla käytetty suomen kieli oli tarpeeksi yksinkertaista ja arkipäiväistä. Kielten oppitunneilla oli informanttien mukaan myös enemmän vuorovaikutusta tunnin osallistujien kesken kuin reaaliaineiden tunneilla, mikä varmasti osaltaan helpotti oppimista. Lisäksi informantit kertoivat siitä, että espanjantunneilla on hyödyllistä ja mukavaa, kun roolit vaihtuvat siten, että vaihto-oppilas on ensikielisenä puhujana asiantuntijan roolissa. Se voi vahvistaa itseluottamusta ja auttaa ymmärtämään, millaista on kommunikoida omalla ensikielellä henkilön kanssa, joka ei osaa sitä hyvin.

Suomen oppimisen näkökulmasta lukion muut tunnit eivät näyttäneet ainakaan alussa olevan erityisen hyödyllisiä Emilian ja Lucian mielestä, koska kielisyöte tuntui liian vaikealta, eivätkä reaaliaineiden tunnit olleet erityisen vuorovaikutteisia. Juan Manuel kuitenkin kertoi hyötyvänsä jo varhaisessa vaiheessa lukion historian tunneista keskittymällä usein toistuviin sanoihin ja myöhemmin pyytämällä opettajalta tämän suomenkielisiä muistiinpanoja tunnin seuraamisen tueksi. Juan Manuel kertoi myös nauttivansa siitä, että lukion oppitunneilla hän kuulee suomea enemmän kuin muualla. Juan Manuelilla näytti olevan muutenkin erityisen hyvä kyky käyttää suomen oppimisessa hyödykseen tilanteita, joita ei ollut suunniteltu kielen oppimiseen. Näin näytti olevan myös koulun ulkopuolella perheen kanssa ja muissa vapaa-ajan tilanteissa, joissa Juan Manuel kokeili suomen kielen käyttämistä, vaikka tiesi ettei osaa vielä kunnolla sanastoa tai kielen rakenteita. Tällä tavoin kielen oppimisen tarjoumat riippuvat myös kunkin oppijan taipumuksista ja vahvuuksista kielen oppijana, eivät pelkästään ympäristön mahdollisuuksista tai esimerkiksi henkilön motivaatiosta. Lucia vaikutti Juan Manuelin tavoin erittäin motivoituneelta oppimaan suomea, mutta hänestä ei näyttänyt tuntuvan yhtä luonteelta kokeilla suomen käyttämistä tilanteissa, joissa hän ei ole varma kieliopista tai sanastosta.

Sen sijaan omassa tutkimuksessani vaihto-oppilaiden suomen käytön mahdollisuuksia tai panostuksia eivät näyttäneet rajoittavan esimerkiksi syrjinnän tai vaijennamisen kokemukset, kuten joissakin maahanmuuttajia koskevissa tutkimuksissa (ks. esim. Kulmala 2011). Tämä johtunee siitä, että vaihto-oppilaat ovat erilaisessa asemassa ja elämäntilanteessa kuin monet maahanmuuttajat, joihin voi herkemmin kohdistua syrjintää ja joilla on paine työllistyä uudessa kotimaassa.

Tutkielmani heikkoutena pidän ensisijaisesti sitä, että sen aiheet haarautuvat moneen suuntaan, jolloin osassa käsitellyistä aiheista en ole päässyt niin syvälliseen tarkasteluun kuin kenties olisi ollut mahdollista, jos aiheeni olisi ollut tarkemmin rajattu. Tutkimuskysymykseni muuttuivat aineistonkeruun edetessä, jolloin osa haastattelujen aiheista muuttui haastattelukertojen välillä. Jos olisin aloittanut haastattelut tietäen lopulliset tutkimuskysymykseni, aineistoni olisi saattanut olla

osittain erilainen. Aiheen rajaaminen tutkielmanteon alussa oli kuitenkin vaikeaa, koska lukioikäisten vaihto-oppilaiden kielen oppimisen kokemuksia on tutkittu hyvin vähän – Suomessa ei tietääkseni ollenkaan, kun kyse on tänne tulleista lukioikäisistä vaihto-oppilaista. Sauerin ja Ellisin (2019, ks. mm. luku 2.3) hieman omaani muistuttava tuore tutkimuskin tuli tietooni vasta kerättyäni aineiston, joten käytössäni ei ollut mallia siitä, miten vaihto-oppilaiden kokemuksia kielen oppimisesta voisi tutkia. Aineiston täydentäminen haastattelulla vaihto-oppilasvuoden lopussa olisi varmasti ollut valaisevaa, jos vaihto-oppilaiden loppuvuosi olisi sujunut normaalisti opiskellen ja sosialisoiden, mitä ei nyt tapahtunut koronaepidemian aiheuttamien rajoitusten vuoksi. Myös päiväkirjamerkinnot olisivat varmasti täydentäneet haastatteluaineistoa ja tuoneet mahdollisesti eri näkökulmia tutkittavien kokemuksiin.

Koenkin, että tutkielmani muistuttaa hieman pilottitutkimusta, jossa esiin tulleita kysymyksiä ja aiheita voisi tutkia tarkemmin ja syvällisemmin monipuolistamalla tutkimusmetodeja ja rajaamalla tutkimuskysymyksiä. Haastatteluihin voisi yhdistää esimerkiksi päiväkirjamerkintöjä, ja isäntäperheessä tapahtuvaa vuorovaikutusta voisi tutkia keskusteluanalyysin keinoin. Oman sanaston keräämistä voisi edelleen käyttää, mutta kenties vielä tähdentämällä ilmausten yhteyteen merkittävien kontekstietojen tärkeyttä. Lisäksi voisi kiinnittää enemmän huomiota motivaation, tavoitteiden ja panostuksen kehitykseen vaihto-oppilasvuoden mittaan sekä vaihdon alkaessa kartoittaa vaihto-oppilaiden syitä lähteä vaihtoon, jotta saataisiin parempi kuva siitä, millainen rooli vaihtomaan kielen ja muiden kielten oppimisella ylipäätään on vaihto-oppilaiden päämäärissä. Vaihto-oppilaat ovat lisäksi vaihdon alkaessa kiinnostuneita siitä, miten paljon suomea voi vuoden aikana oppia, joten myös vaihto-oppilaiden kielitaidon kehittymistä sinänsä olisi kiinnostavaa kartoittaa. Osa vaihto-oppilaista tekee kevätlukukaudella Yleisten kielitutkintojen suomen kielen testin, josta voisi mahdollisesti saada aineistoa kvantitatiiviseen lähestymistapaan.

Lopuksi haluan sydämellisesti kiittää tutkimukseni informantteja Emiliaa, Luciaa ja Juan Manuelia. Jokainen teistä oli kiitettävän sitoutunut tutkimukseeni, teidän kanssanne oli erittäin mukava työskennellä, ja autoitte valaisemaan kokemuksia, jotka ovat tähän mennessä jääneet tutkimuksen ulkopuolelle.

Lähteet

- Ahearn, Laura M. 2001: Language and Agency. *Annual Review of Anthropology* 30, s. 109–137.
- Allen, Heather W. 2002: Does study abroad make a difference? An investigation of linguistic and motivational outcomes. Dissertation. Atlanta, GA: Emory University. Saatavilla: <http://works.bepress.com/heatherwillisallen/50/>. Haettu 25.3.2020.
- Churchill, Eton, & Margaret A. DuFon 2006: Evolving Threads in Study Abroad Research. – Churchill, Eton & DuFon, Margaret A. (toim.), *Language Learners in Study Abroad Contexts*, s. 1–28. Clevedon, England; Buffalo, NY: Multilingual Matters.
- Coleman, James A. 2015. Social circles during residence abroad: What students do, and who with. – Mitchell, R., Tracy-Ventura, N. & McManus, K. (toim.), *Eurosla monographs series: Vol. 4. Social interaction, identity and language learning during residence abroad*. Amsterdam: The European Second Language Association, s. 33–51. Saatavilla: <http://www.eurosla.org/eurosla-monograph-series-2/social-interaction-identity-and-language-learning-during-residence-abroad/>. Haettu 26.5.2020.
- Dufon, Margaret A. 2006: The Socialization of Taste during Study Abroad in Indonesia. – Churchill, Eton & DuFon, Margaret A. (toim.), *Language Learners in Study Abroad Contexts*, s. 91–119. Clevedon, England; Buffalo, NY: Multilingual Matters.
- Eskildsen, Søren W. & Theodórsdóttir, Guðrún 2017: Constructing L2 Learning Spaces: Ways to Achieve Learning Inside and Outside the Classroom. *Applied Linguistics* 38(2), s. 143–164.
- Hyvärinen, Matti 2017a: Haastattelun maailma. – Hyvärinen, Matti, Nikander Pirjo & Ruusuvoori, Johanna (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*, s. 11–43. Tampere: Vastapaino.
- Hyvärinen, Matti 2017b: Kertomushaastattelu. – Hyvärinen, Matti, Nikander Pirjo & Ruusuvoori, Johanna (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*, s. 174–192. Tampere: Vastapaino.
- Jackson, Jane 2018. Intervening in the intercultural learning of L2 study abroad students: From research to practice. *Language Teaching* 51(3), s. 365–382.
- Kalliokoski, Jyrki 2019: Monikielisen hallinnon asiantuntijan tie suomen kielen käyttäjäksi. – Kotilainen, Lari, Kurhila, Salla & Kalliokoski, Jyrki (toim.), *Kielenoppiminen luokan ulkopuolella*, s. 228–252. Helsinki: SKS.
- Kinginger, Celeste 2015. Language socialization in the homestay: American high school students in China. – Mitchell, R., Tracy-Ventura, N. & McManus, K. (toim.), *Eurosla monographs series: Vol. 4. Social interaction, identity and language learning during residence abroad*,

- s. 53–74. Saatavilla: <http://www.eurosla.org/monographs/EM04/Kinginger.pdf>. Haettu 8.6.2020.
- Knight, Susan M. & Schmidt-Rinehart, Barbara C. 2002: Enhancing the Homestay: Study Abroad From the Host Family's Perspective. *Foreign Language Annals* 35(2), s. 190–201.
- Korhonen, Suvi 2014: ”Hyvä, mutta vaikea.” Maahanmuuttajien kokemuksia kieliharjoittelusta. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kukkonen, Leea 2013: Aikuinen S2-oppija ja luokkahuoneen ulkopuolinen kieliympäristö. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kulmala, Elli 2011: Toisen kielen oppijan identiteetti ja arkielämän vuorovaikutustilanteet – tapaustutkimus viiden maahanmuuttajan suomen kielen oppimisesta. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kurhila, Salla, Kotilainen, Lari ja Kalliokoski, Jyrki 2019: Johdatus luokkahuoneen ulkopuoliseen kielenoppimiseen. – Kotilainen, Lari, Kurhila, Salla & Kalliokoski, Jyrki (toim.), *Kielenoppiminen luokan ulkopuolella*, s. 7–30. Helsinki: SKS.
- Lantolf, James P. 2000: Introducing sociocultural theory. – Lantolf, James P. (toim.), *Sociocultural Theory and Second Language Learning*, s. 1–26. Oxford: Oxford University Press
- Lapkin, Sharon, Hart, Doug & Swain, Merrill 1995: A Canadian Interprovincial Exchange: Evaluating the Linguistic Impact of a Three-Month Stay in Quebec. – Freed, B.F. (toim.), *Second Language Acquisition in a Study Abroad Context*, s. 67–94. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Lilja, Niina, Eloranta, Johanna, Piirainen-Marsh, Arja & Saario, Johanna 2014: Oppija arjen sankarina – Luokasta arjen vuorovaikutustilanteisiin ja takaisin. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta* 5(2). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-huhtikuu-2014/oppija-arjen-sankarina-luokasta-arjen-vuorovaikutustilanteisiin-ja-takaisin>. Haettu 16.7.2020.
- Magnan, Sally Sieloff & Back, Michele 2007: Social Interaction and Linguistic Gain During Study Abroad. *Foreign Language Annals* 40(1), s. 43–61.
- Menezes, Vera 2011: Affordances for Language Learning Beyond the Classroom. – Benson, Phil & Reinders, Hayo (toim.), *Beyond the Language Classroom*, s. 59–71. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Miller, Elizabeth R. 2014: *The Language of Adult Immigrants: Agency in the Making*. Bristol: Multilingual Matters.
- Norton, Bonny 2013: *Identity and Language Learning. Extending the Conversation*. Second Edition. Bristol: Multilingual Matters.
- Ortega, Lourdes 2009: *Understanding Second Language Acquisition*. New York: Routledge.

- Pekuri, Paula 2006: Kansainvälisten vaihto-opiskelijoiden käsitykset kielitaidosta ja suomen kielen oppimisesta. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Rivers, William P. 1998: Is Being There Enough? The Effects of Homestay Placements on Language Gain During Study Abroad. *Foreign Language Annals* 31, s. 492–500.
- Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo 2017: Haastatteluaineiston litterointi. – Hyvärinen, Matti, Nikander Pirjo ja Ruusuvuori, Johanna (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*, s. 427–444. Tampere: Vastapaino.
- Sauer, Luzia & Ellis, Rod 2019: The Social Lives of Adolescent Study Abroad Learners and Their L2 Development. *Modern Language Journal* 103(4), s. 739–762.
- Tieteen termipankki: Kasvatustieteet: toimijuus. Saatavilla:
[https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvatustieteet: toimijuus](https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvatustieteet:toimijuus). Haettu 19.6.2020.
- van Lier, Leo 2000: From input to affordance: Social-interactive learning from an ecological perspective. – Lantolf, James P. (toim.), *Sociocultural Theory and Second Language Learning*, s. 245–259. Oxford: Oxford University Press.
- Virtanen, Aija 2017: *Toimijuutta toisella kielellä Kansainvälisten sairaanhoitajaopiskelijoiden ammatillinen suomen kielen taito ja sen kehittyminen työharjoitteluissa*. Jyväskylä Studies in Humanities 311. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Wilkinson, Sharon 1998: Study Abroad from the Participants' Perspective: A Challenge to Common Beliefs. *Foreign Language Annals* 31(1), s. 23–39.
- Wilkinson, Sharon 2002: The Omnipresent Classroom during Summer Study Abroad: American Students in Conversation with Their French Hosts. *Modern Language Journal* 86(2), s. 157–173.

Liite 1: Alustavat haastattelukysymykset

Haastattelu 1:

- Taustakysymyksiä mm. kielen opiskelun ja oppimisen historiasta
- Millaista on ollut opiskella suomalaisessa lukiossa? Onko se ollut hauskaa tai haastavaa?
Miksi?
- Mitä aineita opiskelet nyt? Miten paljon suomea kuulet tunneilla?
- Oletko oppinut suomea lukion tunneilla?
- Saatko apua opettajalta tai muilta opiskelijoilta suomen kielessä tuntien aikana?
- Käytätkö Google-kääntäjää tai muita sanakirjoja?
- Kuinka usein sinulla on suomen kielen tunteja? Ovatko ne olleet hyödyllisiä? Mitä koet oppineesi suomen tunneilla tähän mennessä?
- Yritätkö oppia tai käyttää kieltä myös suomen tuntien ulkopuolella? Miten?
- Käyttävätkö isäntäperheesi tai kaverisi kanssasi suomea?
- Käytätkö suomea esimerkiksi kaupassa asioidessa?
- Miltä suomen kuuntelu tai puhuminen tuntuu?
- Onko sinulla mitään lempisanoja suomeksi tällä hetkellä?
- Onko sinulle tavoitteita suomen kielen suhteen? Oletko kiinnostunut oppimaan suomea? Jos olet, miksi?
- Mitä muita kieliä käytät Suomessa ja kenen kanssa?
- Onko sinusta kielten oppiminen yleensä mukavaa tai vaikeaa?
- Osaatko kertoa vähän itsestäsi suomeksi?

Haastattelu 2:

- Miten kuvailisit suomen kielen oppimisen kokemustasi tähän mennessä?
- Missä käytät tai kuulet suomea tällä hetkellä?
- Millaisissa tilanteissa sinun on helppo oppia uusia sanoja tai kiinnittää huomiota uusiin sanoihin?
- Käytätkö mitään erityisiä strategioita painaaksesi sanoja mieleesi?
- Kun löydät uuden sanan, mutta et ole varma mitä se tarkoittaa tai miten sitä käytetään, mistä saat tai haet apua?
- Oletko tietoinen muista apuvälineistä kuin Google-kääntäjästä?
- Onko sanoja, joita sinun on vaikea lausua?
- Oletko joutunut hauskoihin tilanteisiin, jos käytit esimerkiksi väärää sanaa?
- Miten isäntäperheesi tai kaverisi reagoivat, jos käytät suomenkielisiä sanoja tai fraaseja?

- Onko sinulla mitään kielteisiä kokemuksia suomen kielen käyttämisestä?
- Entä positiivisia?
- Mitä asioita suomen kielen sanoista tai fraaseista et ymmärrä tällä hetkellä?
- Onko sinulla mitään lempisanoja tällä hetkellä?

Haastattelu 3:

- Miten kuvailisit suomen kielen oppimisen ja käyttämisen kokemustasi edellisen haastattelumme jälkeen?
- Millä tavoilla olet panostanut suomen kielen oppimiseen ja harjoitteluun?
- Muistatko mitään erityisen palkitsevia kokemuksia, jotka liittyvät suomen kielen käyttämiseen?
- Entä negatiivisia?
- Jos mietit tätä päivää tai viikkoa, millaisissa tilanteissa käytit suomea?
- Miten paljon käytät suomea perheesi tai kavereidesi kanssa? Entä lukiossa tai muualla?
- Miten kuvaisit suomen kielen oppimisen ja käytön kokemuksiasi viimeisimmän haastattelun jälkeen?
- Millaisia tavoitteita sinulla on suomen oppimiselle tällä hetkellä?
- Missä ja miten koet oppivasi suomea parhaiten tällä hetkellä?
- Mikä on sinun kokemuksesi suomen kielen oppimisesta vieraan kielen tunneilla? Miksi ne ovat hyödyllisiä?
- Millaisissa tilanteissa käytätte isäntäperheen kanssa lähinnä suomea tai lähinnä englantia? Entä kavereiden kanssa?
- Mitä mieltä olet muiden kielten kuin suomen käyttämisestä isäntäperheen, kavereiden tai muiden kanssa? Mitä hyvää tai huonoa siinä voi olla?
- Onko sinusta mukavaa käyttää eri kieliä päivän aikana?
- Millaisissa tilanteissa käytät pääosin suomea perheesi kanssa? Entä pääosin englantia? Entä kavereiden kanssa?
- Mitä ajattelet muiden kielten kuin suomen kielen käyttämisestä perheesi, kavereidesi tai muiden ihmisten kanssa?
- Pidätkö siitä, että voit käyttää eri kieliä saman päivän aikana?
- Opetatko espanjaa perheellesi tai kavereillesi? Ovatko he kiinnostuneita oppimaan espanjaa?
- Kun puhut Suomea, tuntuuko sinusta jotenkin erilaiselta tai käyttäytykö jotenkin eri tavalla verrattuna siihen, kun puhut äidinkieltäsi tai englantia? Miltä suomen puhuminen tuntuu?

Liite 2: Ohjeet sanavihkoja varten

Finnish Word of the Day & Difficult Words of the Week

The purpose of collecting words or phrases:

- to find out what kinds of words/phrases you feel like you need in Finnish or words you think are interesting or difficult
- to help you learn those words better
- to help me in finding out what you may have learnt during the year and *how*

What you should do

EVERY DAY: *The Finnish Word of the Day Challenge*

- Please write down at least one interesting Finnish word or phrase per day in your notebook or in your phone
- Write where you noticed you need the word or where you heard it or read it
- Try to make a sentence where you use the word
- Write down how you learned the meaning of the word and how you made the sentence
- If you use a notebook, try to draw a picture that you can associate with the word

The word or phrase should be one that you think would be useful for you to learn because you would like to understand it or use the word OR the word is interesting to you in some other way.

The words can be of any type, for example, names of things, activities and actions, adjectives etc. A phrase is a short expression that usually has more words than just one (for example: Enjoy your meal! = Hyvää ruokahalua! / It's okay = Ei se mitään.).

It does not matter how you find or encounter this word or how you find out what it means.

If you use a notebook, a good way to remember words is to try to draw a picture that has something to do with the word, for example the word "lento" means "flight" in Finnish so you could draw a plane that is a turtle. The weirder the picture, the better you will remember! It does not matter if the picture is not pretty or if it does not make any sense to an outsider.

You can also write the translation in Spanish or some other language you know, but if you are using a notebook, it can be helpful also to just draw the picture.

EVERY WEEK: *The Difficult Word of the Week*

- Write down at least one word (or phrase) per week that you think is somehow difficult.
- also write what you think is difficult about the word. Is it the meaning, the pronunciation, spelling, the length or something else?
- write down where you saw or heard this word